

UNIVERZITA KARLOVA
Fakulta tělesné výchovy a sportu

Sport jako výchovný prostředek

Bakalářská práce

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Radka Peřinová, Ph. D.

Vypracoval:

Daniel Blažek

Praha, 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou bakalářskou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, dne: _____

_____

podpis autora práce

Evidenční list

Souhlasím se zapůjčením své diplomové práce ke studijním účelům. Uživatel svým podpisem stvrzuje, že tuto diplomovou práci použil ke studiu a prohlašuje, že ji uvede mezi použitými prameny.

Jméno a příjmení:

Fakulta / katedra:

Datum vypůjčení:

Podpis:

Poděkování

Chtěl bych poděkovat mé vedoucí bakalářské práce PhDr. Radce Peřinové, PhD. za její cenné rady, odborný dohled, zajímavé podněty a diskuze.

Abstrakt

Název: Sport jako výchovný prostředek

Cíle: Cílem bakalářské práce je zjistit a popsat na základě dostupné literatury a rozhovorů s trenéry a vychovateli, jak lze v praxi využívat sport jako výchovný prostředek.

Metody: Teoretická část obsahuje rozbor literatury týkající se výchovného působení sportu. Na základě toho rozboru byly vybrány tři organizace (Ambassadors FC Praha, Skaut, Sokol). Tyto organizace byly vybrány, jelikož jejich cílem je výchova skrze sport, a zároveň mám s těmito organizacemi vlastní zkušenost. U těchto organizací byl proveden rozbor materiálů (webové stránky, časopisy, metodiky), aby bylo možné identifikovat hodnoty, cíle a výchovné směřování organizací. Dále byla prostudována literatura o psychologii a výchově, ze které vzešly oblasti, které jsou skrze sport nejnadhěji ovlivnitelné.

Praktická část zjišťuje skrze polostrukturované rozhovory s jedním trenérem z každé vybrané organizace, jak vypadá jejich výchovná činnost v praxi. Dotazuji se na tři tematické okruhy: hodnoty a cíle organizace, využití sportu jako výchovného prostředku, nároky na trenéry a jejich další vzdělávání. Výpovědi respondentů jsou následně porovnávány s poznatky získanými v teoretické části práce.

Výsledky: V teoretické části jsou shrnuty cíle a hodnoty jednotlivých organizací a rozbor jejich metodik a časopisů týkajících se výchovného působení. Po porovnání s výsledky empirické části vychází najevo, že v praxi je sport využíván k výchově mnoha způsoby. Pro fotbalový klub Ambassadors je klíčové správné morální a hodnotové nastavení trenéra, který svým příkladem a chováním vychovává. Pro oddíl Sokola je důležitá kulturní výchova při návštěvách různých měst během výjezdů na zápasy. Skaut se skrze hry snaží vychovávat k samostatnosti a zodpovědnosti.

Klíčová slova: formování osobnosti, výchova, hodnoty, volný čas, sportovní kluby, škola, vzdělávání

Abstract

Title: Sport as a pedagogical tool

Objectives: The aim of the bachelor thesis is to identify and describe, based on available literature and on interviews with coaches and educators, how sport can be used as a pedagogic tool in practice.

Methods: The theoretical part contains an analysis of the literature on the pedagogic impact of sport. On the basis of this analysis, three organisations were selected (Ambassadors FC Praha, Scout, Sokol). These organizations were chosen because their goal is personal formation through sport; moreover I have personal experience with these organizations. For these organisations, an analysis of materials (websites, magazines, methodologies) was carried out in order to identify their values, goals, and pedagogic emphases. In addition, I assessed various psychological and pedagogic studies identifying thus the areas that are most easily influenced through sport.

The practical part identifies, through semi-structured interviews with one coach from each selected organisation, what their pedagogic activities look like in practice. In these interviews I inquire about three thematic areas: the values and goals of the organization, the use of sport as a pedagogical tool, and the demands on coaches and their further formation and training. The respondents' statements are then compared with the findings obtained in the theoretical part of the thesis.

Results: The theoretical part summarizes the goals and values of each organization and provides an analysis of their methodologies and journals related to their formational aims. When compared with the results of the empirical part, it becomes clear that in practice sport is used in many ways for pedagogic purposes. For the Ambassadors Football Club, the correct moral and value setting of the coach is crucial, who morally forms his team through his example and moral behaviour. In the Sokol Club the emphasis is on cultural formation through the visiting of different cities during away matches. The Scout Club uses sport to promote independence and a sense of responsibility in its members.

Keywords: personality formation, education, values, free time, sports clubs, schooling

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Cíle a úkoly práce.....	9
3	Sport.....	10
3.1	Thomas Arnold a počátky moderního sportu.....	11
3.2	Pierre de Coubertine a olympismus	11
3.3	Školní tělesná výchova.....	13
3.4	Sportovní kluby a mládežnická hnutí.....	16
3.4.1	Ambassadors FC Praha.....	17
3.4.2	Skauting.....	18
3.5	Spolková činnost	20
3.5.1	Sokolské hnutí	22
4	Výchova	25
4.1	Cíle výchovy	26
4.2	Funkce cílů výchovy	28
4.3	Výchovné prostředky	29
5	Oblasti formování osobnosti	32
5.1	Psychické procesy jedince.....	32
5.1.1	Emoce a sport	33
5.1.2	Motivace	35
5.2	Socializace a sportovní kolektiv.....	37
5.3	Fair play	39
6	Kompetence vychovatele	42
7	Empirická část.....	45
7.1	Cíl a metodika empirické části.....	45
7.2	Etické stanovisko	47
7.3	Představení respondentů.....	47
7.4	Interpretace získaných dat.....	48
7.4.1	Hodnoty a cíle organizace	48
7.4.2	Využití sportu jako výchovného prostředku.....	50
7.4.3	Nároky na trenéry a jejich další vzdělávání.....	52
7.5	Výsledky práce.....	53
8	Diskuze.....	57
9	Závěr	59
10	Zdroje.....	60
	Přílohy	69

1 Úvod

Ve své bakalářské práci jsem se rozhodl věnovat sportu jako výchovnému prostředku. Sport bývá ve společnosti často vnímán pouze jako fyzická aktivita, která má za cíl zlepšení fyzické kondice či předvedení co nejlepších výsledků. Potenciál sportu je však daleko širší, a to se snažím popsat v této práci.

Téma jsem si vybral z toho důvodu, že se sportu věnuji již od dětství, ale nikdy jsem ho nepěstoval na vysoké závodní úrovni. Vždy jsem ho dělal v klubech, které sport braly jako náplň volného času nebo prostor pro výchovu. Vzhledem k tomu, že momentálně také trénuji v organizaci, která sport využívá jako prostředek k výchově, zajímalo mě, jak je tomu jinde, a jak se ke sportu přistupovalo v minulosti. Práce tedy může být přínosná lidem, kteří ke sportu přistupují jako k činnosti, skrze kterou lze působit na lidi, a zvláště na děti.

Jako cíl mé bakalářské práce jsem si stanovil: Zjistit a popsat na základě dostupné literatury a rozhovorů s trenéry a vychovateli, jak lze v praxi využívat sport jako výchovný prostředek.

Práce je členěna na hlavní teoretickou část a podpůrnou empirickou část. V teoretické části nejprve rozebírám sportovní dějiny a výchovnou funkci sportu v dějinách, jelikož je dle mého názoru důležité čtenáře nejdříve seznámit s historickým kontextem. Dále popisuji výchovu, výchovné prostředky a oblasti, kde je výchovný potenciál sportu dle mého názoru nejzřetelnější. V této kapitole se věnuji především emocím, motivaci a přístupu k fair play. V poslední teoretické kapitole se zaměřuji na trenéry a vedoucí, jejich kompetence a jejich roli ve výchově.

V praktické části využívám polostrukturované rozhovory, skrze které zjišťuji, jak jsou jednotliví trenéři schopni využívat potenciál sportu jako výchovného prostředku v praxi. Zabývám se též hodnotami klubů, ve kterých pracují, a tím, jak tyto hodnoty předávají svým svěřencům. Výsledky rozhovorů porovnávám s teoretickými stanovami organizací, ve kterých jednotliví trenéři působí.

2 Cíle a úkoly práce

Cíl práce: Cílem bakalářské práce je zjistit a popsat na základě dostupné literatury a rozhovorů s trenéry a vychovateli, jak lze v praxi využívat sport jako výchovný prostředek.

Úkoly práce: Pro splnění cílů jsem si stanovil následující úkoly

- Prostudovat literaturu o sportu – jak byl v historii sport využíván k výchově
- Rozebrat literaturu o výchově – jaké jsou cíle výchovy a výchovné prostředky
- Provést polostrukturované rozhovory
- Zpracovat rozhovory a porovnat je s teoretickou částí práce
- Odpovědět na výzkumné otázky

Metody výzkumu: Teoretická část obsahuje rozbor literatury týkající se výchovného působení sportu. Na základě toho rozboru byly vybrány tři organizace (Ambassadors FC Praha, Skaut, Sokol). Tyto organizace byly vybrány, jelikož jejich cílem je výchova skrze sport a zároveň mám s těmito organizacemi vlastní zkušenost. U těchto organizací byl proveden rozbor materiálů (webové stránky, časopisy, metodiky), aby bylo možné identifikovat hodnoty, cíle a výchovné směřování organizací. Dále byla prostudována literatura o psychologii a výchově, ze které vzešly oblasti, které jsou skrze sport nejnáze ovlivnitelné.

Praktická část zjišťuje, skrze polostrukturované rozhovory s jedním trenérem z každé vybrané organizace, jak vypadá jejich výchovná činnost v praxi. Dotazují se na tři tematické okruhy: hodnoty a cíle organizace, využití sportu jako výchovného prostředku, nároky na trenéry a jejich další vzdělávání. Výpovědi respondentů jsou následně porovnávány s poznatky, získanými v teoretické části práce.

Výzkumná otázka:

- 1) Využívají vybrané sportovní kluby a volnočasové organizace výchovný potenciál sportu?

3 Sport

V této kapitole se věnuji vymezení sportu a jeho historii. Zaměřuji se především na historické události od konce 18. století, kdy se začal formovat moderní sport, tak jak ho známe v dnešní době. Vzhledem k tomu, že tématem této práce je sport jako výchovný prostředek, soustředím se především na tento aspekt. Z tohoto důvodu se nejedná o komplexní historický exkurz, nýbrž o výběr událostí a historických období, ve kterých byl, dle mého názoru, sport nejvíce využíván jako výchovný prostředek, ne pouze jako cíl.

Sportem, jak ho definuje Evropská charta sportu (1992), se rozumí: *„všechny formy tělesné činnosti, které at' již prostřednictvím organizované účasti či nikoli, si kladou za cíl projevení či zdokonalení tělesné i psychické kondice, rozvoj společenských vztahů nebo dosažení výsledků v soutěžích na všech úrovních.“* Z toho tedy vyplývá, že cílem sportu nemusí být pouze rozvoj kondice, ale i rozvoj společenských vztahů, na což bývá někdy zapomínáno. Jedna z definic Cambridge Dictionary (2023) zase uvádí, že se jedná o hru, soutěž nebo činnost vyžadující fyzické úsilí a dovednosti, která se hraje nebo provádí podle pravidel, pro radost a/nebo jako práce. Oproti definici Evropské charty sportu je zde uvedeno, že se provádí dle pravidel, což je velmi důležité i v kontextu sportu jako výchovného prostředku. Například pokud se naučím respektovat pravidla ve sportu a chápat jejich význam, může být pro mě poté jednodušší akceptovat pravidla ve společnosti (ve škole, v zaměstnání atd.). Pro tuto práci je zajímavé, jak sport popisuje Dovalil (2004, s. 10), který říká: *„V současné době se sport chápe jako složitý, vnitřně strukturovaný společenský jev, jenž se podílí na cílevědomé kultivaci člověka i společnosti.“* V pozdějších kapitolách totiž nalezneme definice výchovy a zjistíme určité společné prvky. Především to, že se jedná o záměrné působení na jedince či společnost s cílem pozitivně rozvíjet a kultivovat daného člověka či celou společnost.

Slovo „sport“ je anglosaského původu a pravděpodobně pochází ze starofrancouzského slova „desport“, které znamená rozptylovat, bavit, těšit, hrát si, vyhledávat zábavu, doslova "odnášet" mysl od vážných věcí (Online etymology dictionary, 2018).

V našich zemích se setkáme i s názvy „tělesná výchova“, což je dáno historicky, kdy na našem území byly významné tělovýchovné organizace (Sokol, Orel a jiné). Ty se lišily od sportovních klubů tím, že měly za cíl kromě rozvoje tělesné zdatnosti i rozvíjet

pozitivní lidské vlastnosti a vychovávat např. k lásce k vlasti. Za socialismu byl též používán pojem „tělesná kultura“. V dnešní době byl však celospolečensky přijat termín sport (Grexa, Strachová, 2011, s. 7).

3.1 Thomas Arnold a počátky moderního sportu

Sport, tak jak ho známe dnes, se začal formovat v prostředí anglických středních a vysokých škol koncem 18. a počátkem 19. století. Studenti zde zpočátku hráli kriket, veslovali a později se věnovali boxu a lehké atletice. Své kořeny zde má i fotbal, který byl zprvu zatracovaný, ale později velmi upřednostňovaný, zejména díky svým výchovným možnostem při vytváření studentského kolektivu. (Kössl, Štumbauer, Waic a kol, 2018, s. 75)

Velkou zásluhu na tom měl pedagog Thomas Arnold, který využíval sport jako výchovný prostředek. Působil na škole v Rugby a žákům umožňoval, aby se skrze sport učili praktickému životu. Jeho cílem bylo vychovat křesťanské gentlemany, kteří budou samostatní a podnikaví. Sport vnímal jako prostředek k vývoji osobnosti a k výchově vůdců (Gargela, 1938, s. 83-84). Arnold dával žákům svobodu a organizace sportu byla pouze v jejich rukou, což podporovalo jejich kreativitu. Nabízel žákům též prostor k učení se z vlastních chyb, které v malém školním prostředí neměly velké následky. Tyto myšlenky a pedagogické postupy byly něčím úplně novým, co do té doby nemělo obdoby (Coubertin, 1922, s. 43-44). Našli se i odpůrci, kteří se obávali, že skrze uvolnění výchovy dojde k úpadku mravům a tradiční morální výuce. Později však zjistili, že tento přístup k žákům je naopak mnohem účinnější pro morální a mravní výuku (Coubertin 1922, s. 51-52).

3.2 Pierre de Coubertine a olympismus

Po prohrané válce Francie s Pruskem v druhé polovině 19. století, hledal francouzský pedagog Pierre de Coubertin způsob, jak pomoci rozvrácené Francii. Největší potenciál a nejlepší řešení viděl ve výchově mladé generace. Začal se proto věnovat pedagogice (Durry, 1977, s. 15). Inspirací mu byl anglický pedagog Thomas Arnold, který změnil systém školní výchovy a využíval sport pro kamarádství a férové soutěžení. Klíčová pak

byla návštěva Řecka, která pouze upevnila důležitost sportu pro výchovu mládeže (Coubertin 1977, s. 160). Přestože je Coubertin zakladatelem novodobých olympijských her, jeho prvotní myšlenka nebyla obnovit olympijské hry, nýbrž reformovat francouzský výchovný systém s výrazným začleněním tělesné výchovy. Později však zjistil, že reformy francouzské výchovy může dosáhnout právě obnovením olympijských her jakožto výchovného prostředku (Pierre de Coubertin a olympijské hnutí, 2016, s. 12-14). Je tedy zřejmé, že prvotním důvodem vzniku olympijských her byl jejich výchovný potenciál, nikoli dosahování rekordů nebo finanční stránka, které jsou dominantní v dnešní době. To potvrzuje i známý citát Coubertina: „*není důležité vyhrát, ale zúčastnit se*“ (Dovalil, 2004, s. 22).

Pro úplné pochopení Coubertinových myšlenek je potřeba nastínit situaci v evropských zemích, kdy mezi sebou jednotlivé země válčily a vzájemná spolupráce byla téměř nepředstavitelná. Zároveň spolupráce napříč sportovními kluby a spolky příliš nefungovala, jelikož věřily, že jedinec by se měl věnovat pouze jednomu sportu, což odůvodňovaly tím, že ostatní sporty narušují jeho výkony. Coubertinova realizace olympijských her to změnila, jelikož jednotlivé země i jednotlivé kluby musely začít spolupracovat a respektovat se, což napomáhalo ke sjednocování společnosti. (Coubertin, 1922, s. 54-55) Myšlenka sportu, jako prostředku pro rozvoj mírové společnosti, je ukotvena též v Olympijské chartě. Dále charta nezapomíná na to, že každý člověk bez rozdílu by měl mít právo provozovat sport (Olympijská charta, 2020, s. 8). Idea rozvoje těla a mysli skrze sport a mírotvorné myšlenky olympijských her však nepocházely přímo od Coubertina. Vycházel z antického *kalokagathia* (ideál tělesně a duševně kultivované osobnosti) a *ekecheirie* (mír během her) (Dovalil, 2004, s. 29,33).

Své myšlenky a nápady shrnul Coubertin v ideologii olympismu, která i přes různé nedostatky a zkoušky dnešní doby je součástí Olympijské charty. Je popisována jako „*životní filosofie, povznášející a vyváženě spojující v jeden celek zdatnost těla, vůle a ducha. Spojením sportu, kultury a výchovy usiluje olympismus o vytvoření způsobu života, založeného na radosti z vynaloženého úsilí, na výchovné hodnotě dobrého příkladu, sociální odpovědnosti a na respektování základních universálních etických principů.*“ (Olympijská charta, 2020, s. 8). Vidíme tedy, že sport nebo sportovní výsledky nejsou brány jako cíl snažení jedince, ale jako prostředek, skrze který může člověk dosáhnout harmonického rozvoje osobnosti i celé společnosti. Sport také nepůsobí izolovaně, ale k naplnění má dojít skrze spojení s kulturou a výchovou. Je zřejmé, že ve

sportu se odráží různé kulturní odlišnosti, a proto je sport cenným nositelem kultury, což může vést k poznání a respektování odlišné kultury.

3.3 Školní tělesná výchova

V antickém světě byl vždy kladen důraz na rozvoj tělesné kultury. Zprvu vznikaly pouze chlapecké školy tzv. gymnázia, kde se kromě učení filozofie, politiky a literatury připravovali též na veřejné závody. Antická výchova měla za cíl vychovat uvědomělého a vyrovnaně vzdělaného (fyzicky, gramaticky i hudebně) občana (Grexa, Strachová, 2011, s. 33). S rozmachem křesťanství došlo k úpadku tělesné výchovy. Zatímco podle řeckého ideálu kalokagathia byla rozvíjena harmonická spolupráce duše a těla, křesťanství vnímalo tělo jako nástroj zla a soustředilo se pouze na duši. Tělesná výchova tedy nebyla podporována ani organizována (Gargela, 1938, s. 44).

S nástupem humanismu se situace změnila a začala být více aplikovaná myšlenka *ve zdravém těle, zdravý duch*. Tělesná cvičení se opět začala více prosazovat i do duchovních výchovných zařízeních (Gargela, 1938, s. 49). Velký podíl na této změně měl též řád jezuitů, který usiloval o všestrannou výchovu a zdůrazňoval, že žáci nemají být přetěžováni duševní výchovou. V jejich výuce bylo vždy jedno nebo i více dopolední vyhrazeno pouze na hry, které sloužili i jako pedagogický prostředek, jelikož vždy musel být přítomen učitel, který mohl své žáky skrze hry lépe poznávat a působit na ně. Nechyběly též organizované rekreační pobyty žáků během prázdnin. (Kössl, Štumbauer, Waic a kol, 2018, s. 99)

V této historické etapě nesmíme opomenout J. A. Komenského, který měl velké zásluhy na rozvoj školní tělesné výchovy. Podle Bednáře (2020, s. 22) byl Komenský prvním novověkým pedagogem, který vložil tělesnou výchovu (byť jen v malém množství) do vyučování. Přestože tělesné výchově a sportu nevěnoval přímo žádné ze svých děl, uvědomoval si důležitost tělesných cvičení a her, jako prostředek pro rozvoj duševní i tělesný (Jansa, 2018, s. 36). Kládl velký důraz na hry (pohybové i společenské), které mají mít výchovný cíl, ale nesmí být hlavním zaměstnáním. Hry mají rozvíjet smysl pro pořádek, kázeň a společenské soužití a zároveň vychovávat k obratnosti, vytrvalosti a rozhodnosti (Gargela, 1938, s. 53). Nesmíme ale zapomínat, že tyto výchovné cíle her

se nevztahovaly pouze na pohybové a sportovní hry, ale též na společenské či divadelní hry.

V 2. polovině 17. a během 18. století opět došlo k úpadku školní tělesné výchovy vlivem osvícenecké vědy, která pokládala herní zábavy za zbytečné a nadřazovala rozumové poznání. Velký podíl na tom však měla opět církev, která se v reakci na ateistické osvícenství snažila posílit náboženské učení a z církevních škol začaly mizet herní aktivity, a to včetně jezuitských škol. Jedině šlechtická mládež byla nadále vychovávána i skrze tělocvičné aktivity. (Kössl, Štumbauer, Waic a kol, 2018, s. 99)

Velký vliv na rozvoj tělesné výchovy ve školách měly probíhající války v Evropě. V zájmu států byla větší fyzická připravenost vojáků. To je projevovalo jak ve Francii v reakci na francouzské revoluce a napoleonské války, tak i v ostatních zemích (Šprynar, 1954, s. 13). Dánsko bylo v roce 1814 první, které zařadilo tělesnou výchovu do státních škol jako povinný předmět, a to v reakci na porážku Napoleonem (Kössl, Štumbauer, Waic a kol, 2018, s. 100). Za tři hlavní proudy tělesné výchovy v Evropě, které ovlivňovaly školní tělesnou výchovu lze označit Francouzskou přirozenou metodu (G. Hébert), Švédský systém (P.H.Ling) a Německý turnerský systém (Jahn a Eiseln). Dle Gargela (1939, s. 87) spočívala Francouzská přirozená metoda ve cvičení v přirozeném (přírodním) prostředí, s obnaženým tělem a přirozenými pohyby (chůze, běh, skok, šplh...). Coubertin (1922, s. 41) popsal pedagogický švédský systém jako systém směřující k umírněnosti, ke kolektivnímu zájmu a ke sjednocení. Naopak německý turnerský systém podle něj vedl k individuální kultuře, „duchu rekordu“ a vášnivému úsilí. Gargela (1938, s. 67-68) se domnívá, že Jahn neměl za cíl vychovávat skrze tělesnou výchovu k běžnému životu, ale k válce a vlastenectví. Tělesná výchova byla pouze záminkou a prostředkem k dosažení jeho cílů.

Vzhledem k tomu, že Jahn zanedbával výchovné snahy tělocviku, které se dle něj projevovaly až po delší době, došlo k rozdělení tělocviku na školský a spolkový. Zásluhy na vybudování školní tělesné výchovy má Adolf Spiess, který napsal osnovy tělesné výchovy. Ty se následně rozšířily ve střední Evropě a mimo jiné požadovaly po učitelích pedagogické vzdělání (Gargela, 1938, s. 68-69). Největší odpor při prosazení povinné tělesné výchovy v Prusku a dalších německých zemích však kupodivu kladli sami učitelé. To bylo způsobeno tím, že většina učitelů byla vychovávána v duchu pedagogické teorie J. H. Herbarta, který tělesnou výchovu považoval pouze jako prostředek pro utužení kázně, nikoliv však jako součást pedagogiky (Kössl, Štumbauer, Waic a kol, 2018, s.

100). V českých zemích tomu tak nebylo. I přes vliv Herbarta byl velmi silný vliv Komenského a tělesná výchova byla postupně zaváděna do škol. Například J. E. Purkyně zdůrazňoval právě výchovné, respektive zdravotní cíle tělesné výchovy (Rychtecký, Fialová, 2002, s. 15).

V Německu a Rakousku-Uhersku již koncem 19. století začala vznikat vlna odporu proti Spiessově pojetí tělesné výchovy. To vedlo k opuštění od pořadových, prostných cvičení a cvičení na nářadí k důrazu na pobyt v přírodě, plavání a atletiku. Nejvýznamnější reformou školní tělesné výchovy ve střední Evropě byla tzv. novorakouská metoda Karl Gaulhofera a Margarete Streicherové. Jejich práce vycházela z biologických a psychologických potřeb dítěte. Kvůli tomu, že cvičení se měla co nejvíce podobat volné dětské hře, upozadovaly roli pedagoga, který pouze stanovil pohybové úkoly, ale nesměl přesně popisovat jejich provedení, aby nedošlo k narušení volných přirozených pohybů. (Kössl, Štumbauer, Waic a kol, 2018, s. 102-103) Tím se do jisté míry vytrácí z tělesné výchovy výchovný potenciál.

V roce 1918 vzniklo v Československu Ministerstvo školství a národní osvěty, kde o dva roky později vznikla sekce tělesné výchovy. Postupně se zařazovala tělesná výchova jako povinný předmět do všech škol. Se silícím vlivem fašistického Německa byla v roce 1938 zavedena tzv. branná výchova pod kterou spadala i tělesná výchova. Byla však zrušena o pár měsíců později se zřízením Protektorátu Čechy a Morava. (Štekr, 1999, s. 7-10) V období Protektorátu vzniklo Kuratorium pro výchovu mládeže, které mělo za cíl vychovávat českou mládež k nacistickému obrazu. Využívali k tomu různé sportovní, branné a kulturní akce, aby vytvořili co nejlákavější program pro mládež. Snaha nacistického Německa byla vytvořit podobné organizace na všech dobytých územích, aby zajistili výchovu mládeže mimo jiné skrze sport a pohybové aktivity (Špringl, 2003, s. 154-157).

Ve třicátých letech byly v totalitních státech (Německo, Itálie, Rusko aj.) tělesná výchova a sport využívány opět pro budování armády a upevňování vládnoucí ideologie. Většinou byly zrušeny všechny spolky, které byly nahrazeny jednou organizací (Grexa, Strachová, 2011, s. 101-102). V ostatních státech kvetl především středoškolský a vysokoškolský sport. Začaly se formovat vysokoškolské svazy a již v roce 1923 se uskutečnily první letní studentské sportovní hry, které pokračují i v dnešní době pod názvem Univerziáda (Štekr, 1999, s. 19-24).

Po druhé světové válce a s nástupem komunismu v tehdejší Československu vznikaly nové osnovy školní tělesné výchovy, které kladly důraz na ideologičnost výchovy. Tělesné výchově stanovily úkol zdravotní, výcvikový (vzdělávací) a výchovný (Štekr, 1999, s. 12). Jak uvádí Himl (1985, s. 226) „*tělesná výchova a sport mají v naší socialistické společnosti významné poslání.*“ Jednalo se tedy o nedílnou součást komunistické výchovy. Proto byl zřízen Československý svaz tělovýchovy, který měl za úkol mimo jiné vychovávat členy v duchu socialistické morálky, k lásce k socialistické vlasti a k čestnému a společnému jednání a životu v kolektivu (Himl, 1985, s. 227). Můžeme tedy pozorovat paralelu mezi téměř všemi a totalitními a autoritářskými režimy, pro které byla tělesná výchova a sport vhodným prostředkem pro výchovu mládeže a upevňování své moci.

V dnešní době se tělesná výchova na základních školách řídí Rámcovým vzdělávacím programem pro základní školy, který byl aktualizován v roce 2021. Přestože je tělesná výchova ve vzdělávací oblasti Člověk a zdraví, která je označena jako jedna z priorit základního vzdělávání, je povinná pouze v rozsahu dvou hodin týdně. V očekávaných výstupech tohoto předmětu nalezneme nejen rozvoj fyzických vlastností, ale také rozvoj spolupráce, zásady hygieny a zdravého životního stylu či jednání v duchu fair play. (Rámcovým vzdělávacím programem pro základní školy, 2021, s. 89-95).

3.4 Sportovní kluby a mládežnická hnutí

Sportovní kluby, jakožto základní organizační jednotky sportovců, byly zprvu přístupné pouze určité společenské skupině. První aristokratické kluby vznikaly již v 18. století, například Jockey Club, Golf Club nebo Marylebone Cricket Club (Grexa, 2011, s. 73). Avšak později ve druhé polovině 19. století začaly vznikat i kluby pro veřejnost ve kterých platila určitá pravidla (platba příspěvků, účast na životě klubu a dodržování jeho stanov) (Kössl, Štumbauer, Waic a kol, 2018, s. 75-76). Nelze však říci, že by dříve cílem sportovních klubů bylo vychovávat jedince. Cílem byl především sportovní rozvoj.

Tělesná cvičení nebyla rozvíjena pouze ve školní tělesné výchově a sportovních klubech. Nemalý podíl nesou i mládežnické hnutí jako například skauting, YMCA a YWCA a nejrůznější spolky. Po první světové válce se začalo šířit ze Spojených států do Evropy Křesťanské sdružení mladých mužů (Young Mens Christian Association – YMCA) a Křesťanské sdružení mladých žen (Young Women Christian Association –

YWCA). Tělesnou výchovu a sport brala tato sdružení jako prostředek harmonické výchovy. Vynikala svojí pestrou kulturně-společenskou, vzdělávací i charitativní činností, která měla za cíl šíření křesťanských hodnot a amerického stylu života. Mají například velký podíl na popularizaci basketbalu a volejbalu v Evropě. (Grexa, Strachová, 2011, s. 160)

3.4.1 Ambassadors FC Praha

Jako zástupce sportovního klubu zde uvádím fotbalový klub Ambassadors FC Praha, a to z toho důvodu, že cílem klubu je především vychovávat jeho členy. Sportovní úspěchy jsou až na druhém místě. Jedná se o první křesťanský fotbalový klub v ČR, který byl založen v roce 2016, ale jeho počátky sahají do devadesátých let minulého století, kdy v Anglii vznikla jeho mateřská organizace Ambassadors in Sport. Ta měla za cíl křesťanskou fotbalovou službu, do které se zapojují církve a skupiny, sloužící všem fotbalistům. Následně se organizace rozrostla i do Česka a snažila se navázat kontakt s místními křesťany a předat jim tuto službu. To se po mírné pauze podařilo a v roce 2003 vznikla první pobočka v Písku a v dalších městech. V dnešní době klub sídlí pouze v Praze a jejich práce stojí převážně na dobrovolnické službě. Mají fotbalové týmy téměř ve všech věkových kategoriích od U9 až po mužský tým, hrající 3.A třídu v Praze. (Ambassadors, 2023; Ambassadors FC Praha, 2023)

Poslání Ambassadors je *„komunikovat dobrou zprávu o Ježíši Kristu všem lidem skrze fotbal.“* Jejich vize je *„proměna společnosti a jednotlivců skrze fotbalové programy“* (Ambassadors, 2023). Fotbalový klub je vystavěn na čtyřech hodnotách. První hodnota je fotbal, do kterého se snaží zapojovat a zdokonalovat se v něm, ale zároveň dbát na respekt k soupeři. Dále to je církev, u které respektují její transformační roli ve světě. Třetí hodnotou je tým, který potřebují pro dosažení společných cílů. Poslední hodnotou je služba, která vychází z křesťanských principů služby druhým a upřednostňování znevýhodněných. (Ambassadors, 2023)

Pro klub je klíčová práce trenérů a dobrovolníků, skrze které se snaží působit na své svěřence. Trenéři jsou aktivními křesťany, kteří se snaží svým chováním být příkladem pro ostatní. Přestože se jedná o křesťanský klub, téměř 70 % hráčů nejsou věřící a víra zde není podmínkou pro vstup do klubu (Křesťan dnes, 2023).

Jako podklad k empirické části jsem se dostal k vnitřním materiálům klubu, které slouží pro výchovu dětí během letních táborů, které klub pořádá. Každý den kempu se trenéři s dětmi věnují jednomu tématu, které je demonstrováno jak na příkladu fotbalisty z reálného života, tak i na příběhu z Bible. Následují doprovodné otázky k tématu jako například: „*Co jsi musel obětovat, abys dosáhl nějakého vítězství? Co všechno se dá dosáhnout pomocí odhodlání?*“ Tyto otázky mají vést děti k zamyšlení a následným rozhovorům s trenéry i spoluhráči.

3.4.2 Skauting

Weigner (1919, s. 10-13) uvádí, že cílem skautingu není primárně rozvíjet tělesnou zdatnost, ale používá hry a pobyt v přírodě a další tělocvičné aktivit pro formování pozitivních charakterových vlastností mladých lidí a utváření jejich hodnotové orientace. Skauting je doplňkem ke školní a rodičovské výchově a používá mnoho výchovných prostředků. Ideálním prostředím je příroda. Po svém vzniku, počátkem 20. století, se skautské hnutí rozpadlo na dvě větve – americký woodcraft (lesní moudrost) a anglický skauting.

Zakladatelem amerického woodcraftu byl přírodovědec a spisovatel E.T. Seton. Inspiroval se především francouzskými osvícenci J.J. Rousseauem a H.D. Thoreauem od kterých převzal myšlenku, že civilizace kazí člověka, který je od přírody dobrý, a proto je nevyhnutelné, aby se člověk navrátil zpět k přírodě, ve které může dát průchod přirozeným pudům. Cílem je všestranný rozvoj, který se uskutečňuje skrze 4 světla – Krásy, Pravdy, Síly a Lásky. Jde o rozvoj tělesný, rozumový, kreativity, fantazie a pomoc druhým. (Liga lesní moudrosti, 2013)

Anglický skauting založil generál sir Rober Baden-Powell a od woodcraftu se oddělil především kvůli idealizovaným romantickým představám Setona o návratu k přírodě. Skauting kladl důraz na disciplínu a organizovanost například skrze uniformy. Zavedl též, že se skauti zavazovali slibem k Bohu, vlasti, pomoci bližním a poslouchání skautského zákona. (Kössl, Štumbauer, Waic a kol, 2018, s. 105-106) Zároveň je kladen důraz na rozmanitost sportovních aktivit pro všestranný rozvoj osobnosti (Weigner, 1919, s.12-13). Příklad sportu, jako výchovného prostředku nalezneme například ve skautském zákoně, kde první pravidlo mluví o pravdomluvnosti a čestnosti. Dle skautských pramenů lze vést k naplňování tohoto zákona právě skrze hry a sport (Skauting, 1995, s. 230).

Zatímco woodcraft nebyl v Americe tak populární, skauting se šířil zejména v Evropě velmi rychle. Na prvním světovém setkání skautů v roce 1920 v Londýně se sešli skauti ze 34 zemí světa. V dnešní době čítá skaut okolo 50 milionů členů z více než 170 zemí světa (Scouting.org, 2022).

České skautské hnutí ovlivnil a formoval Antonín Benjamin Svojsík a je založeno na třech základních principech.

- povinnost k Bohu (hledání a respektování vyšších hodnot než materiálních),
- povinnost vůči ostatním (úsilí o mír, věrnost vlasti, rozvoj občanské společnosti, jako úcta a láska prokazovaná bližním a přírodě),
- povinnost vůči sobě (odpovědnost za rozvoj sebe sama).

(Skaut, 2022)

Skautský zákon, který můžeme chápat jako soupis skautských hodnot zní následovně:

1. Skaut je pravdomluvný.
2. Skaut je věrný a oddaný.
3. Skaut je prospěšný a pomáhá jiným.
4. Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta.
5. Skaut je zdvořilý.
6. Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských.
7. Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců.
8. Skaut je veselý myslí.
9. Skaut je hospodárný.
10. Skaut je čistý v myšlení, slovech i skutcích.

(Skaut, 2022)

Vzhledem k zaměření empirické části ještě uvádím, že český Skaut má velmi dobře vypracovaný vzdělávací systém pro vedoucí. Nabízí kurzy, které slouží pro získání kvalifikace pro určitou funkci. Nutno podotknout, že těchto kurzů nabízí přes rok velké množství a jsou vždy přehledně vypisované dopředu. Patří mezi ně:

- Čekatelský kurz
- Vůdcovský kurz
- Zdravotnický kurz
- Zkouška vodáckého minima – doporučené pro vedení vodních skautů

- Kapitánská zkouška – nezbytné pro vedení oddílu vodních skautů
- Střediskové minimum – povinné pro vedoucí organizačních jednotek

Dále nabízí kurzy vzdělávací nekvalifikační, kde je cílem výměna zkušeností a nápadů.

- Lesní kurzy
- Lesní škola
- Celostátní vzdělávací akce

(Skaut, 2022)

Ke všem kvalifikačním kurzům jsou vytvořené příručky, které mohou sloužit i jako opory pro práci či řešení problému během práce s dětmi. Na webu a v dalších příručkách mají detailně rozpracovanou skautkou výchovu. Naleznete zde kompetence, které by si měl skaut osvojit, i způsoby, jak k tomu dojít. Dále jsou zde rozepsané metodiky pro jednotlivé věkové kategorie. Ty obsahují:

- Základy z vývojové psychologie a psychologie osobnosti
- Konkrétní programy, slouží ke komplexnímu rozvoji
- Další metodické materiály + kde je hledat
- Praktické rady pro vedení

(Skaut, 2022b)

Skaut vydává též časopis Skauting, který je určen vedoucím a slouží jako prostor pro vzdělání a další inspiraci. V jednotlivých článcích se věnují nejen nejrůznějším výchovným problémům (Po stopách motivace, Jak podporujeme rozvoj hodnot?), ale i praktickým radám (Moderní technologie ve skautském programu, Kde hledat další pracovní inspiraci) (Skauting, 2023)

3.5 Spolková činnost

Sport a výchova probíhala kromě sportovních klubů a mládežnických hnutí také v nejrůznějších spolcích. Na rozdíl od mládežnických hnutí však spolky nebyly určeny pouze pro mladé a dospívající, ale cvičili zde lidé všech generací. Níže také uvádím další skutečnosti, které spolky odlišovaly od mládežnických hnutí či sportovních klubů.

Tělovýchovná spolková činnost bývala zprvu nejen v českých zemích zakazována. Avšak začátkem 19. století, kdy se v Evropě hojně válčilo, potřebovaly státy

silnou armádu. Proto byla například v Německu zavedena reforma tělesné výchovy a začaly vznikat tělocvičné spolky (tzv. Turnvereiny) (Grexa, Strachová, 2011, s. 74). Tělesná cvičení zde byla pouze prostředek pro budování nacionalismu, boje proti nepřítelům a sjednocení Německa. Necvičilo se tedy primárně pro radost nebo zušlechtování lidského těla. Zájmy a cíle jedince byly upozadovány na úkor národa a jeho zájmů (Gargela, 1938, s. 67-68). Z toho důvodu byla spolková činnost a její sportovní aktivity důležité při výchově a upevnování moci.

Podíváme-li se na okolnosti vzniku Sokolského hnutí u nás, tak je velmi podobné vzniku německých spolků. Jak v Českých zemích, tak i v Německu byl vznik spojen s potřebou fyzické připravenosti obyvatel a posilování národní hrdosti. K založení Sokola přispěla i neochota přijmout německé spolky a touha po vlastním českém spolku. Na druhou stranu historik Arne Novák (Sak, 2012, s. 64-65) uvádí, že „*národní romantika německého turnérství*“ je jedním ze tří základních pilířů sokolské myšlenky Jaroslava Tyrše, který k turnerskému hnutí vzhlížel a také spolupracoval.

K podpoře národních jazyků přispíval též vznik vlastního názvosloví, které vytvořil jak Tyrš, zakladatel Sokola, tak i Jahn zakladatel německého turnerského systému. Společná je též snaha o nadstranickost a vyzdvihování jednoty národa (Grexa, Strachová, 2011, s. 143-145). V Českých zemích nebyly pouze nadstranické spolky. Naopak dělnické tělocvičné spolky byly úzce politicky spjaty se Sociálně demokratickou stranou a též spolek Orel byl silně spojen s Křesťanskou demokratickou stranou (Šplíchal, 1981, s. 13).

Tělovýchovné spolky jsou vhodným příkladem využití sportu jako výchovného prostředku. To, že mají za cíl vychovávat ke kamarádství a čestnému jednání skrze sport, nalezneme již ve stanovách Sokola i Orla. Od sportovních klubů se liší nejen svým výchovným charakterem, ale i kulturní činností (pěvecké a taneční soubory) (viz Sokol.eu a Orel.cz). Na rozdíl od sportovních klubů, ve spolkové činnosti není takový tlak na výkon a je častěji uplatňován tzv. *sport pro všechny*, tedy bez rozdílu pohlaví, národnosti a dovedností.

Nezastupitelné místo v české historii má jednoznačně Orel. Když v druhé polovině 19. století rostl ateismus a sociální a politická situace začala eskalovat, katolická církev nečekala a papež Lev XIII vydal encykliku *Rerum novarum*. Na popud této encykliky začaly vznikat různé politické, obecně vzdělávací a kulturní organizace. A

jelikož například Sokol tvrdil, že víra je osobní věc každého člena, a Svaz dělnické tělovýchovné jednoty byl dokonce přímo proti víře, začaly vznikat menší křesťanské spolky. (Kössl, Štumbauer, Waic a kol, 2018, s. 122).

V roce 1908 vznikla v Kroměříži tělocvičná organizace Orel. Počet jeho členů rychle rostl a již v roce 1913 čítal 12 000 členů. Začátkem války Orel téměř zanikl, ale po válce a zejména po orelském sletu v roce 1922 opět nabýval na popularitě. Orel byl pevně spojen s Československou stranou lidovou a s blížící se II. Světovou válkou sílili nacionalistické tendence jeho slovenské části, což vedlo k jejímu odtržení, jelikož česká větev toto zásadně odmítala. Válka opět znamenala zkázu pro Orla a velké množství jeho členů padlo. Svou stopu však zanechává při atentátu na R. Heydricha, kdy čtyři parašutisté (Kubiš, Gabčík, Valčík, Bublík) byli členy Orla. Během komunismu platil stále zákaz činnosti Orla a k jeho obnovení došlo až po roce 1989. (Orel, 2009)

Cílem Orla je prostřednictvím sportovních a ostatních aktivit vychovávat děti a mladé lidi. Není cílem vychovávat profesionální sportovce, ale věnovat se sportu, který rozvíjí pozitivní vlastnosti člověka a který je fairový a ohleduplný vůči soupeřům i spoluhráčům. Orel má za cíl dávat sportu smysl, v čemž mu pomáhají pevné základy na křesťanských hodnotách a celá jeho historie. (Orel, 2009)

3.5.1 Sokolské hnutí

Nejznámějším a také největším spolkem u nás je Sokol. Vznik Sokola se datuje 16. 2. 1862 a hlavní zakladatelé se jmenovali Jindřich Fügner a dr. Miroslav Tyrš. Je potřeba chápat kontext doby, kdy po pádu Bachova absolutismu v roce 1859 došlo k uvolnění podmínek a byl umožněn vznik řady kulturních a vlasteneckých spolků. Bylo i v zájmu Čechů, aby sami založili čistě český tělocvičný spolek. (Sak, 2012, s. 55-61)

Sokolové sehráli důležitou roli v I. světové válce, kdy byli součástí mnoha cizineckých legií. Klíčová byla též jejich přítomnost při vzniku samostatného Československého státu, kdy pomáhali zajišťovat bezpečnost ve velkých městech i vesnicích (Šplíchal, 1981, s. 10-11). Za první republiky se sokolské hnutí těšilo velkého rozkvětu a celkový počet členů se blížil k milionu. Členové sokola často reprezentovali vlast i v mezinárodních soutěžích. Například první zlatý medailista byl sokol Bedřich Šupčík v roce 1924 ve šplhu na laně. (Sokol, 2022) Během II. Světové války Němci

činnost Sokola tvrdě potlačovali a mnoho členů zabili. To však členy Sokola neodrazovalo a nadále bojovali všemi různými formami proti útlaku Německa. S nástupem komunismu byl Sokol postupně včleněn do socialistické tělovýchovy a jako samostatná organizace zanikl. Po roce 1989 bylo hnutí opět obnoveno (Sokol, 2022).

Sokolské hnutí nebylo aktivní pouze na poli tělovýchovném. Jak uvádí Strachová a Sekot (2023, s. 199), sám Tyrš zdůrazňoval „*práci pro národ, pokrok, slovanskou vzájemnost a demokratismus.*“ Proto se Sokol významně podílel na kulturním, sociálním, ekonomickém a politickém dění Československa. Cílem Sokola bylo vychovat z lidí občany-vlastence a vytvořit společnost, která bude spojována společnými ideály, jež budou nadřazeny společenským, náboženským i stranickým zájmům (Sak, 2012, s. 83). Z toho důvodu Sokol odmítal sport jako soutěžní aktivitu a kritizoval honbu za vítězstvím na úkor zdraví či neúcty k soupeři. Též mu bylo nevlastní přílišná specializace, a upřednostňoval všestranný rozvoj člověka (Strachová, Sekot, 2023, s. 199). Na jednu stranu je pozitivní a důležité, že Sokol se snaží tyto principy dodržovat i v dnešní době. Na druhou stranu to má za následek málo trenérů a nedostatečnou atraktivitu pro mladé, kteří vyrůstají v konzumní společnosti orientované na výkon (Strachová, Sekot, 2023, s. 200).

Hodnoty Sokola v dnešní době jsou sport, občanství, komunita, osobnost a laskavost a dle stanov České obce sokolské (dále ČOS) je jejím posláním „*zvyšovat tělesnou zdatnost svých členů a vychovávat je k čestnému jednání v životě soukromém i veřejném, k národnostní, rasové a náboženské snášenlivosti, k demokracii a humanismu, k osobní skromnosti a ukázněnosti, k lásce k rodné zemi a úctě k duchovnímu dědictví našeho národa. Cílem činnosti ČOS je přispívat ke zvyšování duchovní, kulturní a fyzické úrovně naší demokratické společnosti prostřednictvím tělesné výchovy a sportu, výchovy k mravnosti, společenské a kulturní činnosti.*“ (Sokol, 2021) Zároveň charakterizuje sokolství jako mravní postoj, který v sobě skrývá všestrannost tělesného, duševního a sociálního rozvoje člověka. Vzniká za podmínek, kdy se členové přihlásí k hodnotám sokolství a snaží se je naplňovat ve svém každodenním životě nejen ve své tělocvičné jednotě, ale i ve své župě (větší organizační jednotka) a celé obci.

Pro empirickou část opět uvádím, že ČOS zajišťuje skrze Ústřední školu České obce sokolské vzdělání dvojího druhu pro trenéry. Prvním typem je školení, které slouží k získání určitých teoretických i praktických poznatků pro vedení cvičebních jednotek. Rozdělují tři úrovně kvalifikace v 15 různých zaměření (cvičitel aerobiku, jógy, parkouru,

zájmových sportů atd.). Druhým typem je doškolování, které má za cíl celoživotně prohlubovat a obnovovat znalosti. (Prosokoly, 2023)

Dále ČOS vydává časopis Sokol a čtvrtletník Metodické listy. Časopis Sokol informuje o proběhlých i nadcházejících akcích. Snaží se představovat jednotlivé osobnosti či místa spojená se Sokolem.

Obsahem čtvrtletníku jsou především témata určená k dalšímu vzdělávání v jednotlivých sokolských disciplínách. V minulých letech se objevila témata jako funkční trénink – metodický materiál pro cvičitele, Silová příprava ve cvičebních oddílech mužů. Nalezneme ale i praktické typy, jak uspořádat příměstský tábor či pietní akci. (Časopis Sokol, 2023)

4 Výchova

V následující kapitole nastíním pohled na výchovu optikou vícero autorů. Popíši, co vlastně výchova je, a jaké musí splňovat požadavky. Rozeberu rozličné cíle výchovy a jejich stanovení, které je nutné pro správnou výchovu. V neposlední řadě předložím různé výchovné prostředky, jejich výhody, nevýhody a optimální využití.

Výchova nás provází po celý život, ať už jsme v roli vychovatele nebo vychovávaného. Probíhá ve škole, rodině, volnočasových organizacích, spolcích, klubech a prakticky v celé společnosti. Pedagogický slovník definuje výchovu jako: „*proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji.*“ (Mareš, Walterová, Průcha, 2001, s. 277). Přikláním se též k definici sociální pedagogiky, která zdůrazňuje, že výchova probíhá v jistém konkrétním kulturně společenském systému, který je potřeba brát v potaz (Kraus, Poláčková, 2001, s. 41). Přesto že se definice různých autorů liší, shodnou se na společném základu, že se jedná o záměrné působení na člověka (srovnání Jůva, Jůva jun., 1999, s. 8 a Vorlíček, 2000, s. 18). Ve výchovném procesu je vždy potřeba subjekt výchovy (ten, který tvoří a realizuje výchovu – učitel, rodič, trenér atd.) a objekt výchovy (ten, který je příjemcem výchovných záměrů). Dále do výchovného procesu vstupují určité podmínky a prostředky výchovy (Šafránková, 2019, s. 54).

Dlouho již víme, že se výchova netýká pouze dětí a mládeže. Výchovou označujeme celoživotní proces, který se během života vyvíjí. V mladším věku člověk většinou aktivně do výchovně-vzdělávacího procesu nezasahuje a bývá objektem tohoto procesu. Postupně však člověk s jeho dospíváním a zvyšováním kompetencí čím dál více aktivně zasahuje do procesu výchovy a vzdělávání. Lze to tedy shrnout tak, že postupně dochází ve výchově k přechodu od role objektu dění k roli subjektu. Člověk si sám začíná vybírat činnosti podle svých zájmů a preferencí. Postupem času můžeme vidět transformaci od výchovy a vzdělávání k sebevýchově, sebeedukaci a samostatnému vzdělávání. (Jansa, 2018, s. 13) Někteří autoři dokonce označují sebevýchovu jako cíl výchovného procesu, ke kterému by měl směřovat každá jedinec již od dětství (viz Celá, 2006, s. 51; Pelikán, 1995)

Podle Vališové a Kasíkové (2011, s. 55) je ještě potřeba rozlišovat mezi socializací a výchovou. Jako socializaci chápeme veškeré náhodné, záměrné i přírodní procesy působící na člověka. Naopak výchova je cílevědomé působení na člověka a jedná se tedy

specifický druh socializace. Tím se dle autorek odlišuje od náhodných vlivů, které působí na člověka (např. klima, přírodní vlivy, místo narození atd.).

Výchova je jedním z nejdůležitějších aspektů pro růst a fungování moderní společnosti. Vede k rozvoji společnosti a jednotlivých občanů u kterých je důležité, aby byli vzdělaní, morálně uvědomělý, sociálně angažovaní a aby se aktivně podíleli na životě společnosti (Jůva, Jůva jun., 1999, s. 26). Pro důležitost výchovy se Česká republika přihlásila v roce 1992 k „Všeobecné deklaraci lidských“ práv z roku 1948, která obsahuje mimo jiné základní požadavky na moderní výchovu v demokratické společnosti: *„Výchova má směřovat k plnému rozvoji lidské osobnosti a k posílení úcty k lidským právům a základním svobodám. Má napomáhat k vzájemnému porozumění, snášenlivosti a přátelství mezi všemi národy a skupinami rasovými i náboženskými, jakož i k rozvoji činnosti OSN pro zachování míru.“* (Mezinárodní dokumenty o lidských právech a humanitárních otázkách 1989, s. 11).

4.1 Cíle výchovy

Cíl výchovy chápeme jako stav, kterého chceme dosáhnout výchovou. Filosof Brezinka (1996, s. 14-15) tvrdí že smysl výchovy tkví v tom, aby *„vychovávaný získával osobnostní vlastnosti, které ho uschopní k samostatnému a sociálně odpovědnému životu.“* Výchova musí mít cíl a dle cíle si poté volíme prostředky k jeho dosažení. Vztah mezi cílem a prostředkem je tedy provázaný, ale klíčový je cíl. Během výchovy se cíle a prostředky mění, stejně jako jejich postavení. Dosažený cíl se může stát prostředkem pro další cíl. Cíle výchovy jsou též vhodným kritériem pro posuzování výsledků výchovy.

Výchovně-vzdělávací cíle výchovy jsou hierarchicky uspořádané, kdy nejvýše máme nejobecnější cíle vzdělaného člověka (společenská úroveň), poté cíle pro daný stupeň, druh nebo typ školy (institucionální úroveň) a nejnižší stojí konkrétní cíle jednotlivých vychovatelů (Šafránková, 2019, s. 58). Nejjednodušší dělení cílů může být na individuální (jde o osobní rozvoj jedince) a sociální (jde o přípravu jeho role ve společnosti apod.) (Celá, 2006, s. 43). Cíle tvoří dle Pařízka (1996, s. 9) pyramidu podle stupně obecnosti, kterou uvádím níže.

Obr.1 Pyramida cílů výchovy, Pařízek, 1996, strana 9

Obecný cíl výchovy – Jedná se o obecné cíle k všestrannému rozvoji člověka (rozumové, citové i volní, tělesné)

Kognitivní cíle – Určení poznatků, které má jedinec získat.

Hodnotové cíle – Zdrojem jsou potřeby a zájmy lidí (hodnoty morální, estetické).

Operační cíle – Jedná se o činnosti, jejichž získání má žák dokázat (pracovní, sociální, zdravotní, výchovy dětí, vzdělávací)

Ve výchovně vzdělávacím procesu nacházíme podobné dělení cílů (viz Pospíšil, 2009; Vlčková, 2006), přičemž každý cíl má vlastní taxonomii, což můžeme chápat jako uspořádání do hierarchického systému, kde k dosažení vyšší úrovně potřebujeme nejprve zvládnout nižší úroveň.

Kognitivní (vzdělávací) cíle – Vztahují se k osvojování vědomostí a jsou zaměřené na rozvoj poznávacích procesů. Nejznámější je zde Bloomova taxonomie kognitivních cílů, která uvádí jednotlivé cíle: zapamatování, porozumění, aplikace, analýza, syntéza a hodnocení. (Vlčková, 2006)

Afektivní (postojové) cíle – Vztahují se k osvojování hodnot a postojů. Nimierkova taxonomie zde přináší dělení na dvě úrovně. Při dosažení první úrovně žák provádí určitou činnost, ale jeho hodnoty a postoje ještě nejsou pevně ukotvené. Vrcholem druhé úrovně je stav, kdy dochází k vytvoření osobnostních rysů a hodnot žáka. (Vlčková, 2006)

Psychomotorické (výcvikové) - Vztahují k osvojování psychomotorických dovedností (pohyb, řeč, psaní...). Dle taxonomie R. H. Davey se dělí do pěti kategorií: imitace, manipulace, zpřesňování, koordinace, automatizace. (Vlčková, 2006)

Brezinka (1996, s. 20-21) popisuje problematiku výchovných cílů v tom, že nelze přesně identifikovat, jaký podíl na splněném výchovném cíli má vychovatel a nakolik je to dílo vychovávaného. Sám autor připisuje větší zásluhu objektu výchovy, jelikož celý výchovný proces je ovlivněn velkým množstvím dalších faktorů. Často se totiž stává, že výsledky učení mylně přiřazujeme jako úspěch vychovatele a zcela opomíjíme fakt, že se především jedná o výsledky toho, kdo se učí.

4.2 Funkce cílů výchovy

Při stanovování cílů výchovy je nezbytné posoudit, zda může být cíl dosažen objektem výchovy. Vnější a vnitřní podmínky ovlivňují cíle výchovy, které musí být vůči těmto podmínkám přiměřeny. O provázanosti cílů a prostředků výchovy jsem již psal výše, každopádně je ještě nutné dodat, že cíle si volíme též na základě dostupných prostředků. Pokud si totiž nastavíme cíl, který není možný dosáhnout dostupnými prostředky, je tento cíl bez hodnoty (Blížkovský, 1996, s. 118). Šafránková (2019, s. 55-56) dále blíže specifikuje, že pro efektivitu výchovy je potřeba, aby cíl:

- *byl konkrétně formulovaný*
- *obsahoval požadovanou změnu osobnosti, podmínky a prostředky, kterými je možné změny dosáhnout*
- *měl kontrolované výstupy (popř. mechanismy kontroly)*

Blížkovský (1996, s. 121-122) dále rozvíjí a definuje funkce cílů výchovy na:

Orientační a anticipační funkce cílů – jedná se o klíčové funkce, která slouží ke správnému směřování a orientaci k danému cíli. Slouží jak vychovateli, tak i vychovávanému pro určení, zda „nesešel z cesty“ k dosažení cíle.

Motivační a stimulační funkce cílů výchovy – pro dosažení cílů výchovy je nezbytné, aby vychovávaný přijal cíle za své, což zvyšuje motivaci pro jejich dosažení. Jsou-li cíle dosažitelné a pro vychovávaného dostatečně motivují, otevírá to schopnosti a dovednosti

a zároveň zdravou nespokojenost, pokud se cíl nedaří naplnit. Cíle přijaté za své umocňují sebevzdělávání a celkově sebevýchovu.

Realizační funkce cílů výchovy – problematikou často bývá vytyčení si ideálních cílů, u kterých ale není možná jejich realizace. Pro dosažení nejlepších výsledků je velmi nápomocné, pokud jsou cíle podrobně popsány a nejedná se pouze o nějakou obecnou formulaci. To nám totiž umožňuje jejich efektivní realizaci.

Regulační funkce cílů výchovy – ideálem je, aby si jak vychovatel, tak i vychovávaný během procesu výchovy byl schopen říct, kde se nachází aktuálně a kde se má nacházet dle svého vytyčeného cíle. To totiž umožňuje případné upravení prostředků pro dosažení vytyčeného cíle.

4.3 Výchovné prostředky

Výchovné prostředky slouží k realizaci výchovných cílů a za prostředek považujeme každý činitel či faktor, který pomáhá k dosahování cíle. Jedná se tedy o předměty, vztahy, vlastnosti i procesy, jež jsou využívány subjektem výchovy k dosažení svého výchovného cíle (Šafránková, 2019, s. 61). Výchovné cíle se mohou později stát výchovnými prostředky pro dosažení dalších cílů. Například fotbalista má za cíl naučit se přihrávku. Přihrávky jsou později prostředkem pro herní kombinaci.

Jedním ze znaků dobrého vychovatele (subjektu výchovy) je, že dokáže přeměňovat vnitřní i vnější podmínky výchovy na výchovné prostředky pro dosažení cílů. Například budu-li mít připravenou venkovní hru (výchovný prostředek), kde budu děti učit o ekologii, ale poté přijde nepříznivé počasí (výchovná podmínka), která nám neumožní připravenou aktivitu realizovat, tak i přes vhodně zvolený prostředek nelze dosáhnout cíle. Je ale možné toto nepříznivé počasí využít jako výchovný prostředek, abych žáky naučil, jak se chovat v přírodě za bouřky. Je tedy důležité, aby vychovatel zvládal reagovat na výchovné podmínky a dokázal je přetavit ve výchovné prostředky. (Blížkovský 1996, s. 144)

Prostředků je velké množství a lze je dělit dle působení na *intencionální* (tj. přímé a pro vychovávaného zřejmé) a *funkcionální* (tj. nepřímé a pro vychovávaného bezděčné). Již tradičním intencionálním prostředkem je vyučování, které může užívat dalších prostředků ať již přímých nebo nepřímých (Jůva, Jůva jun., 1999, s. 70).

Šafránková (2019, s. 61) dělí prostředky výchovy v užším a širším pojetí. V užším pojetí se jedná o výchovně vzdělávací metody a organizační formy výuky (metody hodnocení, odměny, tresty, povzbuzení). V širším pojetí lze jako prostředek výchovy označit vše, co slouží k dosahování cílů. Ať jsou to různé instituce (škola, rodina, zájmové, náboženské organizace), výchovné metody a formy (metoda příkladu, hra, dialogická výuka), obsah výuky, výchovné programy či lidský faktor (subjekt a objekt výchovy).

Jůva senior a junior (1999, s. 71-74) přináší dělení poněkud širší. Řadí sem vyučování, pedagogicky adaptované prostředí, sdělovací prostředky, práci, hru, umění, sport a kolektiv. Je nutné si uvědomit, že vychovatel může užívat více výchovných prostředků a podíváme-li se například na školní sportovní tým, tak zde může být využíváno až čtyř základních výchovných prostředků – pedagogizované prostředí, hra, sport a kolektiv.

- 1) *Vyučování* chápeme jako systematickou výchovně-vzdělávací činnost, během které je jedincům rozvíjejí vědomosti, dovednosti a schopnosti. Dělíme ho na hromadné a individuální.
- 2) *Pedagogicky adaptované prostředí* označujeme pouze tehdy, pokud je cíleně přizpůsobeno výchovným cílům. Na výchově se zde podílí jak materiální vybavení prostředí (specializované učebny aj.) a sociální atmosféra (kultura mezilidských vztahů).
- 3) *Sdělovací prostředky* jsou v poslední době hojněji využívány. Působí buď přímo (vzdělávací pořady) nebo nepřímo samotným výběrem obsahu, přístupem k jevům a problémům, jeho hodnocením a podáním.
- 4) *Práce* (duševní i fyzická) slouží jako výchovný prostředek pod podmínkou kvalitního pracovního prostředí i toho, co vytváříme.
- 5) *Hra* převládá především v dětském věku. Jedná se o typický příklad funkcionální výchovy, kdy lze formou tematických her utvářet a rozvíjet mravní, estetické a hodnotové postoje, ale i pracovat na svých schopnostech, zájmech a potřebách.
- 6) *Umění* jako výchovný prostředek bylo využíváno především v Antice. Jak tvůrčí umělecká činnost, tak i samotná umělecká díla rozvíjí poznání v oblasti společenské, ovlivňuje tvorbu politických a mravních postojů jedince a zejména působí a rozvíjí na estetickou stránku jedince.

- 7) *Sport* je ideální prostředek nejen pro rozvoj tělesné zdatnosti, zdraví a smyslu pro kolektiv, ale i pro vývoj morální a estetický. Negativním aspektem může být vysoká lukrativnost některých sportovních odvětví a morální selhávání sportovců.
- 8) *Kolektiv* je výchovným prostředkem, pokud ho chápeme jako organizovanou skupinu s jasným cílem působení a dělbou funkcí a úkolů. Jeho důležitost tkví především v jeho veřejném mínění, které ovlivňuje chování i názory jednotlivců. Je potřeba, aby pedagog na kolektiv působil jak přímo, tak i nepřímo.
(Jůva senior a junior, 1999, s. 71-74)

5 Oblasti formování osobnosti

Jak píše v předešlých kapitolách, sport je vhodným prostředkem nejen pro rozvoj tělesné zdatnosti, ale i pro výchovu kulturní a estetickou. To potvrzují i slova Guts-Muthuse, který na příkladu gymnastiky uvádí: „*Gymnastika není účelem, ale prostředkem, jak výcvikem těla zušlechtit člověka, aby byl tělesně a duševně kulturní, duševně a tělesně harmonický*“ (Skopová a Zítka, 2013, s. 12). Každý z výchovných prostředků má své výhody a nevýhody, a každý se hodí k výchově jiné oblasti člověka. Následující kapitola je rozdělena do tří podkapitol, kde je výchovný potenciál sportu dle mého názoru nejzřetelnější. První podkapitola zahrnuje psychické procesy jedince. Zaměřuje se především na motivaci a emoce, které jsou ve sportu hojně vyvolávané a které se lze skrze sport naučit chápat a ovládat. Druhá se věnuje sociální interakci a skupině ve sportu. Třetí podkapitola se zabývá hodnotami, a to zejména přijmutí fair-play jako součást běžného života.

5.1 Psychické procesy jedince

Sportovci jsou často vnímáni jako jedinci, u kterých dominuje fyzická zdatnost, a rozumová stránka zaostává. Je pravda, že vrcholovým sportovcům často chybí vyšší vzdělání, ale jen zřídka kdy mají nerozvinuté kognitivní funkce, jako vnímání, představování, pamatování, fantazii, myšlení a pozornost (Slepička, Hošek, Hátlová, 2009, s 47). V dnešní době už víme, že výkon sportovce neovlivňuje pouze fyzická stránka, ale i psychická stránka. Jedním z častých problémů sportovců bývá prožívání emocí a motivace do dalšího sportovního úsilí, což jsou oblasti, se kterými zápasí každý člověk. Sport je však jednou z činností, kde se člověk s těmito procesy setkává ve velké míře, a proto v něm spatřuji prostředek, skrze který se člověk může naučit emoce ovládat a rozumět jim. Důležitou roli v tom má vychovatel, který by měl jedince k tomuto poznání vést.

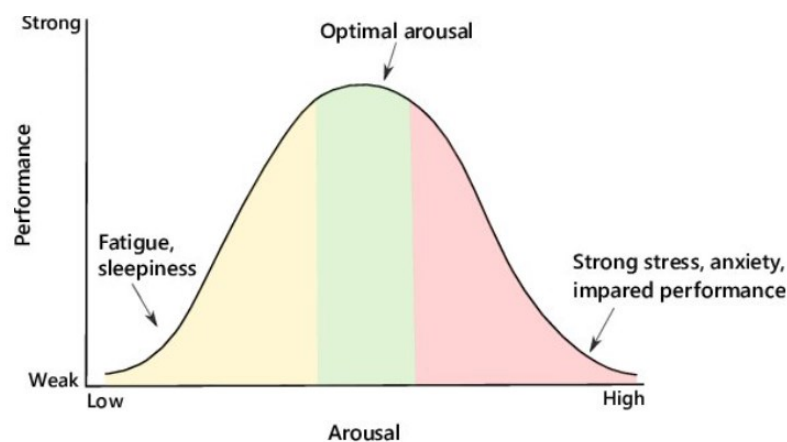
5.1.1 Emoce a sport

„Emoce jsou psychické procesy, odrážející subjektivní prožitky libosti-nelibosti, jsou doprovázeny fyziologickými vegetativními změnami (tepová frekvence, dýchání, červená pokožka) a také změnami motorickými (tempo a rozsah pohybu, gestikulace, mimika)“ (Válková, 2013). Sport patří mezi činnosti člověka, které tvoří nejvíce emocí, zejména kvůli soutěživosti, *„která vyvolává bouřlivou emoční dynamiku, nejistotu sportovního výsledku a zastoupení herních prožitků“* (Slepička, Hošek, Hátlová, 2009, s. 58). Vlivem kulturního vývoje došlo k tomu, že dávat silně najevo své emoce je nežádoucí a člověk by měl své emoce držet skryté. To však může působit z dlouhodobého hlediska negativní účinky (neschopnost projevovat emoce, citová oploštělost, úzkostnost aj.). Z toho vyplývá, že pro člověka je nezbytné, aby měl prostor k projevování svých emocí. Sport je z tohoto hlediska ideální, a to díky aktivnímu spojení se svalovou činností, která nabízí možnost emočního odreagování (Slepička, Hošek, Hátlová, 2009, s. 58-59). Černý a Grofová (2013, s. 9-10) popisují zajímavou lidskou vlastnost, kdy se často jedinec prožívající nějakou negativní emoci stáhne (v mysli i celým tělem) a snaží se takto ochránit. To ale ve skutečnosti brání člověku, aby z něj emoce odešla. Zároveň je ale problém, že tento obranný mechanismus se pak aktivuje i v případě pozitivní emoce, což vede k emoční oploštělosti.

Z hlediska prožívání rozlišuje Jansa a kolektiv (2018, s. 134-135) emoce na stenické a astenické. Stenické emoce působí člověka povzbudivě a astenické emoce naopak organismus tlumí a zpomalují. Z pohledu času lze prožívání emocí ve sportu rozdělit do tří stavů: předstartovní, soutěžní a pozávodové.

Nejen s emocemi, ale i motivací, které se věnuji v další kapitole, je spojena aktivační teorie. Podle Macáka a Hoška (1989, s. 45-46) slouží k úplnému pochopení emocí a jejich psychologické, fyziologické, neurologické a biochemické stránce. Tím, že je sport emocinogenní, tak zvyšuje aktivační úroveň. S tím je spojeno zvýšení svalového tonu a vyplavování cukru do těla, což ovlivňuje sportovní výkon. Nejlepších výkonů dosahuje sportovec během tzv. optimální aktivační úrovně (LeUnes, 2011, s. 25-26). Můžeme ji chápat jako ideální stav pohotovosti organismu k výkonu. Pokud je aktivační úroveň příliš nízká nebo příliš vysoká, nedosahuje sportovec většinou nejlepších sportovních výkonů. Při nízké aktivaci dochází k nízké aktivitě organismu i k snížené schopnosti organismu reagovat. Naopak při nadměrné aktivaci dochází nejčastěji k

psychogennímu selhání vlivem vysokého rizika a zodpovědnosti (Hanoch, Vitouch, 2004, s. 449). Detailněji to popisuje tzv. hypotéza převrácené U-křivky (obrázek 2), známou spíše jako Yerkes-Dodson zákon (Teigen, 1994, s. 535-536). Nicméně je důležité dodat, že každý jedinec má tuto úroveň nastavenou jinak a není to platné ve všech sportech. Např. horolezec, který je v ohrožení života, zažívá velmi silné emoce, a přesto dosahuje vysokých výkonů (Macák, Hošek, 1989, s. 46).

Obr.2 Ilustrace Yerkes-Dodson zákona, Saeed a kol. 2017

Výchovný potenciál sportu v oblasti emocí spočívá tedy v tom, aby se jedinec naučil prožívat své emoce. Člověk ve sportu zažívá velmi podobné emoce, jako při jiných situacích v běžném životě, akorát ve větším množství. To může být příležitostí pro vychovatele na jedince působit a pomáhat mu například lépe zvládat vztek a agresi po prohraném zápase nebo pracovat s úzkostí v předstartovních stavech. O prožívání emocí dětí (lze vztáhnout i na dospělé) velmi dobře mluví autoři Černý a Grofová (2013, s. 11-14), kteří popisují, že dítě má nejprve pojmenovat a lokalizovat emoci. Ten, kdo dítěti naslouchá by neměl jeho prožívání hodnotit a mnohdy stačí jen dítě vyslechnout. Pokud dojde k identifikaci emoce a její příčiny, lze přistoupit k řešení, které by mělo ale vycházet od dítěte.

5.1.2 Motivace

Motivace je „*hypotetický konstrukt sloužící k popisu vnitřních a vnějších sil působících na zahájení, směr, intenzitu a trvání určitého chování*“ (Vallerand a Thill, 1993, s. 18). Je jedním z faktorů, které ovlivňují sportovní výkon. Blažej (2019, s. 9-10) rozvádí tři roviny, které jsou uvedeny v definici – dimenze směru, intenzity a vytrvalosti. Dimenze směru určuje, co člověka motivuje a kam ho motivace navádí. Dimenze intenzity popisuje sílu motivace k dosažení cíle. Dimenze vytrvalosti se projevuje tím, jak je jedinec schopen překonávat vnitřní i vnější překážky na cestě za svým cílem.

Motivace souvisí s naplňováním biologických a psychologických potřeb a je přirozená každému zdravému člověku. Pokud se nám nedaří naplnit nějaký cíl dochází k negativním emocím a je nutná motivace pro zdárné dosažení cíle, které je odměněné pozitivními emocemi (Hoskovec, Machač, Macháčová 1985, s. 23). Jako základ pro pochopení lidských potřeb může sloužit Maslowova pyramida potřeb. Abychom mohli naplňovat vyšší potřeby (potřeba uznání a úcty, potřeba seberealizace), je potřeba mít naplněny nižší potřeby (biologické a fyzické potřeby). Blažej (2019, s. 9) doplňuje, že pro pochopení motivace je potřeba znát i další teorie, jelikož pyramida potřeb funguje pouze v dlouhodobém horizontu, ne však v krátkodobém. Uvádí příklad horolezce, který i přes nenaplnění základních potřeb (jídlo, teplo) či bezpečí, má dostatečnou motivaci ke zdolání hory. Tudíž převažuje potřeba seberealizace či uznání nad základními potřebami.

Jak již napověděla definice výše, motivaci dělíme na vnitřní a vnější. Vnější motivace je soubor pobídek, které nás vedou k provádění nějaké činnosti pouze za účelem peněz, pochvaly, trestu atd. Vnitřní motivaci chápeme jako touhu provádět nějakou aktivitu pouze pro radost (Ryan, Deci, 2000, s. 55). Hošek a kolektiv (1985, s. 180) vyvrací mylnou představu, že vnitřní a vnější motivace se sčítají, a pokud je tedy jedinec vnitřně motivován a k tomu mu je slíbena odměna (vnější motivace), tak se motivace nezvýší. Naopak neuvážené vnější odměny potlačují vnitřní motivaci sportovce, který v nich poté vidí cíl snažení, a tím se snižuje jeho vnitřní motivace. Autoři Ryan a Deci (2000, s. 61) ještě přinášejí termín amotivace. Jedná se o stav, kdy jedinec nemá žádnou motivaci pokoušet se něco dělat. Podle Blažeje (2019, s. 12) vzniká amotivace vůči sportovní aktivitě u lidí, kterým byl v historii sport znechucen. To vede k častějším psychickým problémům, jelikož tito lidé v sobě potlačují základní potřebu pohybu.

Hošek a kolektiv (1985, s. 12) dále dělí sportovní motivaci na soutěžní a tréninkovou. S nedostatkem soutěžní motivací nebývá většinou problém. Naopak se stává, že jedinec je nadbytečně motivovaný vlivem velké odpovědnosti za výkon, což následně vede k úzkosti a stresu, a může dále negativně ovlivňovat výkon. Naopak během tréninku, který je často fyzicky a psychicky náročný, dochází k nedostatku motivace, jelikož zde není tolik situačních pobídek. Macák a Hošek (1989, s. 70) upřesňují, že v tu chvíli se projevuje sekundární motivace, kdy sportovec ví, že tato fyzická a psychická nepohoda je nezbytná pro dosažení jeho cíle. Tuto motivaci lze označit jako pozitivní. Pokud je ale zdrojem motivace do tréninku donucení jinou osobou nebo okolnostmi, nedochází ke ztotožnění s jedincem a mluvíme o negativní motivaci.

Pod pojmem motivace ve sportu si často představíme trenéra, který povzbudí svého svěřence poplácáním po zádech nebo pohrozí nějakým trestem. Podle Hoška a kolektivu (1985, s. 175-177) však toto nejsou správné způsoby, jak by měli být sportovci motivováni. Zejména u mladších sportovců platí, že pro zábavný a motivující trénink je nezbytná pestrost a hravost cvičení. Zároveň je dobré, aby sportovci vždy věděli, proč danou aktivitu dělají. Jako jeden ze nejsilnějších motivačních nástrojů vůči dětem a mládeži je dle Blažeje (2019, s. 46-52) pozitivní odměňování. Může se jednat o pochvalu či odměnu, ale je důležité nepřesáhnout určitou míru, aby se pak motivací nestalo dosahování odměn místo dobrého výkonu. Je také dobré hodnotit aktivitu, a ne osobu či výsledek. Uvedu ještě jednu metodu podle Blažeje (2019, s. 62-63), která mi přijde efektivní. Jedná se o pozitivní způsob zakončení tréninku. Po náročném tréninku je vhodné na závěr vložit krátký zábavný prvek. Sportovci pak odcházejí s pocitem, že trénink je vlastně bavit, i přestože byl fyzicky i psychicky náročný. Jsou poté více motivováni do další sportovní aktivity.

S motivací i emocemi souvisí stav flow. V češtině používáme též termín „být v zóně.“ Psycholog Csikszentmihalyi (1996, s. 23) ho definuje jako stav vědomí, kdy člověk prožívá harmonii těla a duše. Člověk je zcela ponořen do činnosti, co dělá, a vše ostatní jde mimo něj. Zároveň má pocit, že se děje něco mimořádného. Mentální kouč Marian Jelínek v rozhovoru pro InspireView na platformě Youtube uvádí, že se jedná o stav, kdy hráč dosahuje svého maximálního potencionálu a není ničím rušen. Vyznačuje se mimo jiné tím, že hráč má posunutý práh únavy i bolesti a plně se koncentruje na hru. Stav flow nezažíváme pouze při sportu, ale například i při četbě knihy či sledování filmu (Jelínek, 2015). Pro dosažení tohoto stavu je podle Blažeje (2019, s. 83) nezbytná vysoká

úroveň motivace, vidět smysl v dané činnosti, mít prostor pro kreativitu, neupínat se příliš na cíl činnosti a mít shodnou úroveň výzvy a dovedností pro danou činnost. Podle Csikszentmihalyiho (2014, s. 233) výzkumu slouží samotný stav flow jako motivace, jelikož pokud člověk zažije během sportu či jiné aktivity stav flow, chce ho zažívat znovu, a to ho motivuje do opakování této činnosti. Blažej (2019) na svém webu Become Better uvádí, že stav flow je spojen s vyplavováním hormonu dopaminu. Častější dosahování tohoto stavu může být tedy dáno i geneticky (u osob s vyšší hustotou D2 dopaminových receptorů).

5.2 Socializace a sportovní kolektiv

Jedním z velkých benefitů sportu, a zejména týmových sportů, je bezesporu sportovní kolektiv. Sport naplňuje svůj výchovný potenciál socializací i fungováním ve sportovním kolektivu. Tento socializační potenciál se vlivem moderní doby zvyšuje, jelikož kvůli moderním technologiím přirozené ubývá přímého sociálního kontaktu mezi lidmi (Sekot, 2019, s. 23). Socializace není způsobena přímo výchovou, nýbrž je utvářena samotnou skupinou, kde již samotní jednotlivci výchovou ovlivnění jsou. A jak již z předchozích řádků víme, výchova působí jak na jedince, tak na celou společnost. Spolu s výchovou je socializace klíčovým faktorem pro budování identity jedince. Jůva senior a junior (1999, s. 41) vhodně doplňují, že výchovu lze označit za účinnou pouze tehdy, *„jestliže jedince rozvíjí pro ty základní sociální role, které má společnost zastávat.“* V dnešní době již víme, že pro vysoké sportovní výkony je nezbytné dobré fungování týmu. Pokud vztahy uvnitř týmu nefungují, často se to projeví i na hřišti, což se podepíše na výkonu týmu.

Velký sociologický slovník definuje socializaci *„komplexní proces, v jehož průběhu se člověk jako biologický tvor stává prostřednictvím sociální interakce a komunikace s druhým sociální bytostí schopnou chovat se jako člen určité skupiny či společnosti“* (Linhart, Vodáková, Petrusek, 1996, s. 1012). Jako příklad socializačního potenciálu sportu uvádí Heinemann následující oblasti.

- *Normativní konformita a ritualismus:* Sportovci jsou vedeni k dodržování pravidel a v případě jejich porušení jsou bezprostředně sankcionováni. To utváří tlak na jejich odpovídající chování, osvojení si těchto norem a jejich dodržování i v náročných situacích.

- *Frustrační tolerance*: Ve sportu není jisté vítězství ani při vynaloženém úsilí, a na to musí být sportovci připraveni skrze psychologickou přípravu. To může vést k tomu, že jedinci umí omezovat svoji agresi spojenou s neúspěchem ve sportu i mimo něj, a pozitivně též působí na socializaci jedince a jeho sebedůvěru.
  - *Kompenzace a rigidita*: Sport je ovlivňován pravidly a předpisy, což může vést k omezování spontánnosti jedince, a to lze převést i do běžného života.
  - *Empatie a respektování hranic*: Je důležité dbát na rozdíl mezi sportovním prostředím a běžným životem, co se týče přenosu dovedností, norem, pravidel a atd. Například boxer nemůže projevovat jeho běžné chování v ringu mimo ring.
  - *Solidarita a etnocentrismus*: Tím, že zejména kolektivní sporty potřebují týmovou solidaritu, vyhrazení se proti soupeřům, vytváří se podmínky pro rozvoj sociability, která podporuje spolupráci ve sportovní skupině. Zároveň se ale utváří podmínky pro střetnutí a sociální konflikty mezi skupinami.
- (V Slepíčka, Hošek, Hátlová, 2009, s. 109-110).

Coakley (2015, s. 63) vidí pozitiva socializačních účinků sportu zejména v těchto oblastech

- Příležitosti k poznávání a rozvíjení identity mimo sport.
- Přístup ke zkušenostem, které přesahují hranice šatny a hřiště.
- Nová přátelství, zejména s lidmi mimo sportovní sféru
- Explicitní příklady toho, jak lze poznatky získané při sportu uplatnit v konkrétních situacích mimo sport (přenos dovedností)
- Příležitosti rozvíjet a projevovat kompetence v nespportovních činnostech, které pozorují jiní lidé, kteří mohou sloužit jako mentoři a obhájci mimo sport.

Hovoříme-li o socializaci a sportu, používáme dle Svobody (2017, s. 6) dělení na socializaci sportem a do sportu. Socializaci do sportu autor vysvětluje jako proces, kdy se jedinec stává součástí nějakého sportovního celku. Socializaci sportem pak rozumíme jako proces, kdy očekáváme, že sportovní aktivita nás připraví na začlenění do společnosti a sportem proto získáme potřebné vlastnosti. Další důležitý termín je anticipující socializace. Jde o to, že chování skupiny či například trenéra ovlivňuje chování, postoje a hodnoty jedinců. Ti si na základě toho hodnotí vlastní chování či postoje (Sekot, 2019, s. 24).

Často mluvíme o tom, že sport buduje charakter sportovců. Dovalil (2009, s. 208) uvádí například rozhodnost, sebekontrolu, loajalitu, spolupráci, odvahu, vytrvalost atd. Hošek a Macák (1989, s. 132-133) popisují některé možnosti, jak rozvíjet tyto vlastnosti budující charakter. Jedna z nich je záměrné vytváření podmínek a překážek v tréninku, na kterých hráč může rozvíjet výše uvedené vlastnosti. S teorií, že sport je ideálním prostředkem pro budování charakteru však nesouhlasí řada odborníků. Na toto téma bylo vytvořeno velké množství výzkumů, které porovnávaly sportovce a nespportovce a jejich socializační rysy. Dle sociologa Coakleyho (2015, s. 62-63) došly pouze k výsledku, že socializace, ke které dochází při sportu, může probíhat i při jiných činnostech. Proto lidé, kteří nespportují, mohou mít podobné vývojové zkušenosti jako sportovci. K tomuto tvrzení se kloní i Sekot (2003, s. 7), podle kterého je sport činný vždy společně s vlivy specifického sociálního prostředí a dalšího kontextu socializačních procesů, a nelze tedy říct, že by byl sám o sobě důvodem neobvyklých změn povahových rysů, postojů a chování.

5.3 Fair play

Poslední vybraná oblast, která je ve sportu hodně testovaná a kterou lze formovat, je oblast hodnot a postojů. Jedinci se během tréninků i zápasů velmi často dostávají do situací, kdy je testována jejich morálka, postoj k soupeři, spoluhráčům i pravidlům, a tím pádem se trenérům i vychovatelům otevírá velký prostor k ovlivňování těchto postojů. V tomto kontextu si většina představí pojem fair play, který je s moderním sportem spojen už od začátku, a je dle mého názoru velmi důležitý nejen pro sport, ale i celou společnost. Důležitost potvrzuje i Dovalil (2009, s. 198), který označuje sport jako laboratoř, kde se neustále testuje etika a morálka, a ve které vznikají morálně podmíněné situace. Právě v tomto se může naplňovat výchovný potenciál sportu, protože jedinci umožňuje utvářet a testovat jeho morálku a hodnoty pod dohledem trenéra. Nejedná se však pouze o fair play. Český olympijský výbor (2020, s. 15) například vydal brožuru Základy výchovy k olympijským hodnotám, kde popisuje své základní hodnoty: výjimečnost, respekt a přátelství. Podkapitolou hodnot jsou poté výchovná témata, kam krom fair play spadá též radost z úsilí, respekt ke druhým, snaha vyniknout a rovnováha těla, vůle a mysli. Klíčový pro tuto kapitolu bude ale pojem fair play, který je dle kodexu sportovní etiky značně obsáhlejší než pouhé dodržování pravidel a nalezneme v něm i

ostatní olympijské hodnoty jako respekt a přátelství. Definice zní: „*Fair play znamená mnohem více než jen hru podle pravidel. Zahrnuje i koncepty přátelství, respektování druhých sportovců a chování vždy v duchu pravého sportu. Je definována jako způsob myšlení, ne pouze jako způsob chování. součástí je i eliminace podvádění, používání nedovolených prostředků, dopingu, násilí (fyzického i slovního), vykořisťování, nerovnosti podmínek, nadměrné komercializace a korupce.*“ (Kodex sportovní etiky, 1993)

Pojem fair play se začal používat v Anglii začátkem 19. století, ale jeho principy nalezneme již ve starověkém Řecku či na rytířských dvorech (viz Grexa, Strachová, 2011, s. 32-72). Piere de Coubertin dokonce na principu fair play obnovil olympijské hry (Müller, Buisman, Hahn, 1992. s.10). Hodaň (2000, s. 219) vidí vyšší potřebu fair play od doby, kdy vznikl soutěžní sport. Fair play má regulovat přirozenou lidskou vlastnost soutěživosti a touhy po vítězství za každou cenu.

Pravidla jsou nezbytná pro fungování nejen sportu, ale i společnosti. Podle Hodaně (2000, s 223-224) je rozdíl mezi dodržováním pravidel ve společnosti a ve sportu v tom, že s pravidly ve společnosti se člověk nemusí ztotožňovat, protože byl do dané společnosti „vržen“. Naopak ve sportu dochází k dobrovolnému výběru dané aktivity a tím zavázání se dodržování jeho pravidel. Samotné dodržování pravidel tedy není znakem fair play ale pouze splněním povinnosti, kterou si jedinec dobrovolně vybral. V kontextu pravidel se jedná o fair play jen tehdy, kdy sportovec sám přizná porušení pravidel, které nebylo zaznamenáno.

Jansa a kolektiv (2018, s. 115) vidí základní problematiku fair play v nutnosti rychle se rozhodovat. Zatímco ve sportu má jedinec zlomek vteřiny na to se rozhodnout, jak zareaguje a je při tom pod tlakem emocí, v běžném životě má člověk většinou čas své rozhodnutí promyslet. To klade důraz na vychovatele či kapitána sportovního družstva, aby v případě neférového jednání svého spoluhráče ihned reagoval. S časovým odstupem již není možná toto chování odsoudit.

Hodaň (2000, s. 226) tvrdí, že „*sport a celá tělesná kultura vždy byly reflexí společnosti.*“ To znamená že úroveň sportu byla vždy ekvivalentní k úrovni společnosti a naopak. Problém však nastává v dnešní době, kdy se ve společnosti objevuje řada jevů, tendencí a chování, které nejsou slučitelné s duchem fair play. Tím, že se prosazují ve společnosti, tak automaticky pronikají i do sportu, zvláště vrcholového (Hodaň, 2000, s.

226). Tato myšlenka směřuje k tomu, že sport tedy může do jisté míry vychovávat a utvářet společnost.

Výchova k dodržování fair play je složitá, a ještě hůř se zkoumá efektivita této výchovy. Nejlepším způsobem, jak vést k žití fair play, je být jako vychovatel sám příkladem. Úkolem vychovatelů by mělo být dbát na dodržování fair play. Dobré příklady povzbudit, a naopak porušování odmítat (Dovalil, 2004, s. 203). Úloha fair play však neleží pouze na samotných hráčích, ale na všech, kdo se do sportu aktivně či pasivně zapojují (funkcionáři, rodiče hráčů, fanoušci, novináři). Rodiče si často do svých dětí projektují vlastní představy a sny, což na ně může vytvářet tlak, že musí vyhrát za každou cenu. Podobné tlaky mohou působit i média, fanoušci, či politici, kteří ve sportovním vítězství vidí možnost, jak zviditelnit svoji zem (Müller, Buisman, Hahn, 1992. s.36). To lze demonstrovat na případu Ruska, kde byl doping celostátně kryt a podporován (Česká televize, 2020). V dnešní době má již hodně sportovních týmů vlastní etické kodexy, které jsou určeny zvláště pro hráče, trenéry i rodiče (viz Etický kodex Prague Tigers, Etický kodex hokejbalu), což může napomáhat k lepšímu dodržování fair play.

Na druhou stranu, podíváme-li se na nejvyšší sportovní organizace (Mezinárodní fotbalová asociace, Mezinárodní olympijský výbor, Fotbalová asociace ČR aj.), které by měly být zastánci duchu fair play, tak realita tomu ne vždy odpovídá. Často ekonomické faktory přebijí všechny ostatní. Příkladem může být nedávné mistrovství světa ve fotbale v Kataru, kdy během stavby stadionů v nelidských podmínkách umřelo dle organizace Amnesty International (2021) přes 15 000 dělníků.

6 Kompetence vychovatele

V práci věnuji výchově ve školním prostředí, sportovních klubech a volnočasových organizací, kde subjektem výchovy bývají nejčastěji pedagogové, trenéři, vedoucí, ale také samotné děti a žáci, kteří tvoří a ovlivňují výchovný proces. V následující kapitole se zaměřuji pouze na výše zmíněné pedagogy, trenéry a vedoucí, které označuji v nadpisu jako vychovatele. Přiblížím, jaké by měli mít kompetence a předpoklady pro vykonávání jejich výchovné činnosti.

V literatuře, věnující se pedagogice, často narážíme na pojem kompetence učitele. Pedagogický slovník definuje kompetence jako „*soubor profesních dovedností a dispozic, kterými má být vybaven učitel, aby mohl efektivně vykonávat své povolání*“ (Mareš, Walterová, Průcha, 2001). Názor na dělení kompetencí není mezi všemi autory jednotný a každý užívá mírně odlišné dělení. Autorka Spilková (1997, s. 62) přináší tyto klíčové kompetence učitele:

- *Kompetence psychodidaktické*
- *Kompetence pedagogické*
- *Kompetence komunikativní*
- *Kompetence diagnostické a intervenční*
- *Kompetence poradenské a konzultativní*
- *Kompetence reflexe vlastní činnosti*

Více se však kloním ke členění kompetencí, jak jej uvádí Švec (1999, s. 22-23), jelikož dle mého názoru lépe reaguje na rychle měnící se dobu, a klade větší důraz na neustále zdokonalování a učení se samotného pedagoga.

- *Kompetence k vyučování a výchově*
  - o *Psychopedagogická* kompetence se soustředí na vytváření postupů, které podněcují žáky k učení a na výchovné působení
  - o *Komunikativní* kompetence slouží k účinné komunikaci s žáky
  - o *Diagnostická* kompetence umožňuje učiteli diagnostikovat žákův potenciál, jeho znalosti a předpoklady k učení a klima třídy
- *Osobnostní kompetence*, které podmiňují úspěšné pedagogickou činnost (empatii, tvořivost, autenticitu aj.)
- *Rozvíjející kompetence*

- *Adaptivní* kompetence dovoluje učiteli orientovat se ve změnách ve společnosti a pomáhat v tom i svým žákům
  - *Informační* kompetence dovoluje učiteli ovládat nové informační technologie a využívat je během jeho práce
  - *Výzkumná* kompetence spočívá v řešení problémů a zkoumání pedagogické činnosti skrze výzkumné vědecké metody
  - *Seberefektivní* kompetence umožňuje reflektovat svou pedagogickou činnost a v reakci na to ji měnit
  - *Autoreglativní* kompetence umožňuje učiteli přizpůsobovat a zdokonalovat jeho pedagogickou činnost
- (Švec, 1999, s. 22-23)

Jůva sen. a jun. (1999, s. 61-62) nepoužívá pojem kompetence, ale pojem základní kvality, který dělí na tři skupiny. První je hodnotová orientace pedagoga, kterou vlastním příkladem naplňuje a snaží se přenést na svěřence. Druhou skupinu autoři popisují jako odborné i všeobecné vzdělání pedagoga, které se neustále doplňuje. To bývá někdy, dle mého názoru, zvláště ve sportovním odvětví podceňováno a dále nerozvíjeno. Jako třetí skupinu autoři uvádí některé osobnostní rysy a vlastnosti pedagoga (tvořivost, pedagogický takt, klid atd.). Buzek a kolektiv (2007, s. 82-83) popisují předpoklady vychovatele obdobně a ještě přidávají, že je nezbytná vlastní aktivní sportovní minulost. Nemusí být na vysoké úrovni, jelikož se neprokázalo, že by úspěšní hráči byli automaticky lepšími trenéry, ale je nezbytné projít rolí hráče.

Pokud mluvíme o trenérovi ve sportovním klubu, dochází dle Svobody (2000, s. 127) k problému, že má za úkol sportovní úspěchy, ale i výchovné působení. To může vést k rozkolu, kdy je na něj působen tlak upřednostňovat sportovní úspěchy nad výchovným působením. Buzek a kolektiv (2007, s. 101) uvádí na příkladu, kdy trenér pokárá hráče za taktický faul, jelikož se jedná o úmyslné provinění proti pravidlům a k tomu by nemělo docházet ani za cenu prohry. Je pro něj tedy na prvním místě hráč a ne vítězství. Svoboda (2000, s. 142-143) dále popisuje, na základě svých zkušenostech a sledování, požadavky na dobrého trenéra. Vybírám pouze některé příklady, validní pro mou práci.

- Trenér má být modelem člověka na úrovni (být opravdový a chápající).
- Má vyžadovat zápal do hry, ale uvědomovat si, že jsou důležitější věci než sport.
- Je empatický, nepodléhá předsudkům a jedná spravedlivě.

- Buduje v hráčích zdravou sebedůvěru a sebekontrolu a učí hráče adekvátně reagovat na chyby.
- Komunikuje pozitivně a nevyhýbá se nepříjemným rozhovorům s hráči.
- Nejedná v afektu a neponižuje hráče.
- Nejprve chválí a až poté krátce vytýká nedostatky.
- V případě neúspěchu nejedná emotivně a snaží se eliminovat stres či deprese.

Autoři pedagogických kompetencí i předpokladů pro trenéry vyzdvihují komunikaci jako jeden z klíčových prvků působení na sportovce (srov. Buzek a kol, 2007, s. 148; Jůva, Jůva sen, 1999, s. 62; Švec, 1999, s. 32). Komunikaci lze chápat jako prosté povídání si s cílem rozvíjet mezilidský kontakt, anebo jako profesionální rozhovor, který má konkrétní cíl (Buzek a kol, 2007, s. 149). Dále uvádí, že klíčem k úspěšné komunikaci je pozitivní přístup k jedinci, umět empaticky naslouchat a umět klást otázky, které jedinci pomohou najít závěr pomocí vlastní úvahy. Bohužel častěji vidíme trenéry a rodiče, kteří na malé sportovce křičí nejrůznější pokyny a kritiku, místo toho, aby je motivovali k lepší hře.

Nesmíme zapomínat, že jednotlivé pedagogické kompetence a předpoklady pro úspěšného vychovatele nejsou vrozené. Tyto předpoklady si vychovatel postupně osvojuje a rozvíjí prostřednictvím vzdělávání a poté i samotnou praxí. Vychovatel by měl usilovat o dosažení všech těchto předpokladů a jejich maximální rozvoj, přestože není v lidských silách disponovat všemi těmito předpoklady na nejvyšší úrovni.

7 Empirická část

7.1 Cíl a metodika empirické části

Cílem empirické části je v první řadě zjistit, jak trenéři a vychovatelé v různých organizacích využívají výchovný potenciál sportu v praxi. Jejich odpovědi dále porovnávám s teoretickými východisky jejich organizace, které jsem popsal v teoretické části. Proto považuji empirickou část jako podpůrnou část k hlavní teoretické části.

Vzhledem k cíli práce jsem zvolil kvalitativní výzkumnou metodu. Jelikož jsem chtěl nahlédnout do zkoumaného jevu hlouběji a získat detailní informace, rozhodl jsem zvolit jeden z druhů rozhovoru.

Po seznámení se s klady a zápory jednotlivých druhů rozhovorů jsem se rozhodl pro polostrukturovaný rozhovor. Tento druh rozhovoru má sice předepsané otázky a jejich pořadí, nicméně umožňuje respondentovi odpovídat zcela volně. Tazatel má zase možnost se doptávat na další detaily, a to mu umožňuje od každého respondenta zjistit to nejdůležitější (Ferjenčík a Bakalář, 2000, s. 176-178).

Pro jasnější strukturu rozhovoru jsem si stanovil dílčí okruhy, kterým jsem se chtěl v rozhovoru věnovat a k těmto okruhům jsem přiřadil několik otázek. Celé to je přehledně zpracované níže v tabulce č. 1. Tyto dílčí okruhy zároveň korespondují s teoretickou částí práce.

Tabulka č. 1 Okruhy a otázky rozhovorů

Cíle a hodnoty organizace	<ul style="list-style-type: none"> • Víte, jaké jsou cíle organizace, kde pracujete? • O jaké hodnoty se Vaše organizace opírá? • Je nějaká hodnota klíčová?
---------------------------	---

<p>Konkrétní využití sportu, jako výchovného prostředku</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Snažíte se naplňovat cíle a předávat tyto hodnoty svým svěřencům skrze pohybové a sportovní aktivity? • Můžete uvést konkrétní příklady? • Co pro vás znamená fair play a jak k němu vedete děti? • Jak pracujete u dětí s emoci a motivací?
<p>Nároky na trenéry a vychovatele Materiály/metodiky pro jejich práci</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Máte k dispozici nějaké materiály/metodiku, jak pracovat se svými svěřenci při výchově směrem k hodnotám? • Jaké kompetence by měl mít Váš trenér? • Má opravdu každý trenér u vás tyto kompetence? Nebo se na to v praxi tolik nehledí?

Výběr respondentů nebyl náhodný. Mým cílem bylo najít někoho, kdo ve své organizaci působí již dlouho a aktivně se zde zapojuje. Z časových důvodů jsem hledal pouze lidi z Prahy. Některé respondenty jsem znal a jiné jsem oslovil na doporučení známých. Oslovování proběhlo vždy telefonicky a poté jsme si domluvili setkání, buď u respondenta v organizaci nebo doma. To napomáhalo, aby se cítil dobře v prostředí, které zná.

Je potřebné zdůraznit, že vzhledem k tomu, že rozhovory byly vedeny pouze s jedním členem organizace, nelze brát závěry jako objektivní fungování celé organizace. Tyto výsledky však umožní nahlédnout do praxe jednotlivých oddílů.

7.2 Etické stanovisko

V rámci empirické části bylo nezbytné dbát na etickou stránku výzkumu a zejména anonymitu respondentů. Z tohoto důvodu nepoužívám v práci jména respondentů, ale pouze označení fotbalový trenér, skautský vedoucí a trenérka Sokola. V části představující respondenty vždy uvádím jen nezbytné informace, dle kterých nelze respondenty identifikovat. Skautských a sokolských oddílů je v Praze mnoho, a proto zde uvádím i věkovou kategorii, které se respondenti věnují. Fotbalový klub Ambassadors je pouze jeden a i přesto, že zde trénuje a funguje mnoho trenérů, věkovou kategorii, kterou respondent trénuje, neuvádím pro zachování anonymity. Před zahájením rozhovorů jsem vždy respondenty seznámil s průběhem rozhovoru, s možností od výzkumu kdykoliv odstoupit a se způsobem zpracování dat. Respondenti dále podepsali informovaný souhlas (příloha č. 1), který uvádím v příloze. Rozhovory jsem nahrával na mobilní telefon, ze kterého jsem je přepsal do heslem chráněného počítače a nahrávku následně smazal. Výsledky byli anonymně použity pouze pro účely této bakalářské práce, a respondenti se s nimi mohou seznámit na emailu, který jsem jim předal.

7.3 Představení respondentů

První rozhovor jsem uskutečnil s fotbalovým trenérem, který působí ve fotbalovém týmu Ambassadors FC Praha. Této činnosti se věnoval nejdříve jako dobrovolník a nyní je jeho zaměstnáním.

Druhý rozhovor byl veden se skautským vedoucím z pražského oddílu. V oddíle byl nejprve sám jako účastník a později přešel do vedení tohoto oddílu. Této činnosti se věnuje ve svém volném čase a nyní má na starosti chlapce ve věku 7-11 let.

Třetím respondentem byla trenérka ze Sokola z Prahy. Je zde aktivní už od dětství, nejprve jako hráčka a nyní jako trenérka. V oddíle se věnují především házené a tato trenérka bude v následující sezóně trénovat starší žákyně. Za trénování je finančně odměňována.

7.4 Interpretace získaných dat

V následující části budu interpretovat data získaná z rozhovorů. Pro přehlednost a větší uspořádanost jsem zvolil tři okruhy, kterým se budu věnovat. První okruh se zabývá cíli a hodnotami organizací, ve kterých respondenti působí. Zde je snaha zjistit zda, a případně jak, se odlišují teoretické stanovy organizace od těch, které jsou pak k vidění v praxi. V druhé části se pak věnuji konkrétním způsobům, jak využívají sport jako výchovný prostředek. Jak pracují s emocemi a motivací dětí, nebo co pro ně znamená fair play. Třetí část se soustředí na trenéry a vychovatele působící v těchto organizacích. Zjišťuji zejména, jaké jsou požadavky a nároky na trenéry. Dále se zajímám o možnosti vzdělávání a metodické podklady, které by trenérům usnadňovaly výchovnou činnost.

7.4.1 Hodnoty a cíle organizace

Fotbalový klub

Trenér klubu Ambassadors označil jako cíl jejich klubu výchovu a formaci hráčů po osobnostní stránce. Hodnoty klubu popsal následovně, a jako klíčovou hodnotu označil víru, na které dle něj celý klub stojí.

Fotbal

„Pro nás tato hodnota znamená, že chceme dělat kvalitně fotbal. Z toho pak plyne, že se snažíme trenérům zajistit fotbalové vzdělání, aby to mělo nějakou úroveň.“

Víra

„To vlastně znamená, aby měli všichni možnost seznámit se Bohem. Celé se to promítá do naší činnosti a přístupu k hráčům, že k nim chceme přistupovat s láskou a s tím, že to nejsou jenom fotbalisti, ale především lidi.“

Buducnost

„Cílem je z těch kluků vychovat správné lidi a někoho, kdo se bude umět o sebe postarat a sám se rozhodovat.“

Bylo tedy zřejmé, že trenér hodnoty a cíle klubu zná a je s nimi ztotožněn. Zároveň říkal, že pro klub je velmi důležité, aby trenéři tyto hodnoty a cíle znali, žili a pracovali podle nich.

Skaut

Skautský vedoucí říkal, že oficiální cíl skautingu nezná, jelikož se nedávno změnil. Každopádně jejich středisko se řídí především čtyřmi cíli/tématy, ve kterých chtějí jejich děti vychovávat. Jedná se o přírodu, bezpečnost na internetu, světové problémy a skautské dovednosti. K tomu dodává: *„Tohle jsou cíle našeho oddílu, které si stanovujeme na začátku roku a podle kterých tvoříme program na schůzky. Ostatní oddíly to mohou mít úplně jinak.“*

Zajímavý byl pak jeho pohled na skautské hodnoty. Základní skautské hodnoty, respektive skautský zákon, který tyto hodnoty odráží, sice znal, ale uváděl: *„Nemyslím si, že by se podle nich program úplně dělal. Spíše jsou to věci, které máme na mysli a v povědomí.“* Dále pak upřesňuje, že to u nich nefunguje tak, že by dělali program na nějakou konkrétní hodnotu, ale spíše se je snaží předávat průběžně. Jako klíčovou hodnotu popisuje chování v přírodě. Zejména soběstačnost, kterou skaut musí mít, když je 3 týdny v létě na táboře, kde se může spolehnout pouze na to, co si sám v lese vyrobí a postaví.

Sokol

Trenérka Sokola za cíl označila pravidelný pohyb a setkávání se. Vypustila však výchovné snažení Sokola, na které je kladen důraz v oficiálním poslání Sokola. Co se týče hodnot, tak vnímá jako klíčovou hodnotu všestrannost. Další hodnotou, na které Sokol vznikl a na které si zakládají dodnes, je možnost sportu pro všechny. V praxi to vypadá tak, že opravdu každý má možnost se do týmu zapojit. Zároveň jedinci, kteří jsou šikovní, tak jim je nabídnuto přestoupit do klubu, jako je například Slavia, kde už jsou výkonnost a výsledky mnohem více v popředí. Trenérka sice nedokázala přesně popsat hodnoty Sokola, ale zmínila například občanství a vlastenectví, které při vzniku Sokola bylo klíčové, ale v dnešní době vnímá, že tato hodnota již není tak populární, jelikož může být vnímána spíše negativně.

7.4.2 Využití sportu jako výchovného prostředku

Fotbalový klub

V Ambassadors chtějí, aby u nich mohl hrát opravdu každý. Trenér říká, „*že v jiných klubech je většinou snaha zaměřit se na ty nejlepší, aby z nich vychovali dobré fotbalisty a mohli je pak třeba následně prodat. U nás je to spíše naopak.*“ Na první pohled se může zdát, že to je trochu v protikladu s tím, že chtějí hrát kvalitní fotbal a s tím, že některé jejich týmy hrají soutěžní utkání. Pro ně je ale důležitější to, aby dostal příležitost každý, než aby dosáhli nějakého většího fotbalové úspěchu. Tým a jednotliví hráči jsou pro ně více než sportovní úspěchy. Trenér dále uvádí, že pro některé z hráčů je kolektiv v týmech jediný prostor během týdne, kde zažijí přátelský přístup a dobrou atmosféru.

Specifická výchovná činnost, kterou trenéři v Ambassadors dělají, jsou krátké programy před či po tréninku. Během těchto pětiminutových programů předávají dětem příběh ze svého života a ze své zkušenosti s Bohem. To samozřejmě klade nároky na trenéry, kteří jsou u nich v klubu, dle respondenta, klíčoví pro výchovu. Zastávají totiž názor, že aby mohli děti dobře vychovávat a působit na ně, tak je důležité, aby pro ně byli trenéři příkladem a vzorem.

Co se týče emocí, tak se s nimi snaží v klubu pracovat přesně tak, jak to bylo popisováno v teoretické části. Emočně vypjaté situace na hřišti totiž vnímají jako prostor pro formování jedinců. Trenér to uvádí na příkladu, kdy jsou hráči na sebe naštvaní kvůli špatnému hernímu projevu a individuálním chybám. „*V tu chvíli se snažíme věci, které se odehrávají na hřišti, přenést do toho reálného život. Každý taky bude jednou pracovat v nějakém kolektivu, kde se bude muset vyrovnat s tím, že mu to někdo kazí. Když budeme jako tým kompaktní a budeme táhnout za jeden provaz, tak budeme silnější než soupeři.*“

V přístupu k fair play se snaží hráče naučit, „*že postoj, kdy nejsem čestný, nepřiznám třeba faul nebo aut, je vlastně krátkozraký.*“ Dle trenéra se dlouhodobě vyplácí budovat důvěru a být férový. To je věc, kterou se snaží vštěpovat hráčům na každém tréninku. Celkově se jim snaží předat to, „*že dosáhnout vítězství nefér cestou vlastně není vítězství, a že vnitřně mi to tolik nedá a je to prázdné.*“

Skaut

Podle skautského vedoucího se u nich ve skautském oddíle využívá sport především pro odreagování, a nikoliv jako prostředek k výchově. Po dalších otázkách k tomuto tématu ale došel k závěru, že v některých oblastech a situacích sport využívají jako prostředek k výchově, jen tyto aktivity neprovádějí s tímto výchovným cílem. Jako příklad uvedl, že jejich oddíl je dále členěn do menších skupinek (družinek). Každá tato družinka má svého rádce a podrádce z řad dětí. Tento rádce a podrádce má za úkol skupinu vést a organizovat, a to především právě během sportu a her. Zároveň se může radit s vedoucími a tím se učit různé organizační schopnosti. Dále se snaží skrze sport děti naučit soutěživost, která jim velmi často chybí.

Téma emocí a práce s emocemi pro ně bylo v nedávné době velmi aktuální. V oddíle totiž měli několik dětí, které měli poruchy chování a dělalo jim obtíže komunikovat a ovládat své emoce. *„Využili jsme proto poradce pro výchovu, což je skaut v našem oddíle, který se tématu výchovy věnuje a má to vystudované. Doporučil nám knihu Ferda a jeho mouchy, která pomáhá dětem interpretovat jejich emoce.“* Tuto knihu od té doby používají při řešení konfliktů a emocí během sportu nebo i mimo něj. Poradce pro výchovu jim dále pomáhá s různými doprovodnými programy nebo hrami nejen k oblasti emocí.

Téma fair play ve skautu chápou pouze jako dodržování pravidel a snaží se k tomu děti aktivně vést. Zároveň ale velké množství her, které pro děti připravují, jsou tvořeny tak, aby rozhodnutí dodržovat pravidla a chovat se čestně bylo opravdu na dětech.

Sokol

V Sokole se dle trenérky snaží naplňovat výchovný cíl několika způsoby. Prvním způsobem je seznamování dětí s krásou Česka a s českým kulturním a přírodním bohatstvím. Trenérka vysvětluje: *„Snažím se například na společných výjezdech na zápasy po Česku, abychom ve městě viděli i něco více, než jen nádraží a halu. Projdeme vždy město a ukážeme si, co je tam zajímavé a důležité.“* Další výchovný potenciál vidí v oblastní stravování a přístupu k vlastnímu tělu. Na soustředění se vždy dětem snaží předat základní informace o tom, jak se vyváženě a dobře stravovat. Jaké potraviny je potřeba vynechávat, jaké naopak přidat. Na druhou stranu sama ví, že v jejich běžném

životě nejsou schopni kontrolovat, co děti jí. Třetím způsobem je regenerace a péče o tělo, kdy se snaží svěřence učit, jak správně regenerovat a odpočívat po výkonu.

Přestože emocím a motivaci se trenérka vysloveně nevěnuje, tak si sama uvědomuje, že na každého fungují úplně jiné podněty a přístup. „*Některým pomáhá, když jim řeknu nějaká motivační slova, a někomu zase když ho seřvu.*“ Klíčové prý je, aby trenér či trenérka ty emoce prožíval s hráči na hřišti, jelikož tím dává najevo, že mu také jde o výsledky týmu.

Už nejmladší děti se snaží vychovávat v tom, že je potřeba dodržovat pravidla i za cenu nevýhody. Jako příklad uvádí přiznání autu či faulu, za cenu ztráty míče. Zároveň se snaží tyto počiny pozitivně ocenit. Obdobné je to s chováním k rozhodčím, kdy jakékoliv negativní emoce či výroky se snaží okamžitě utnout.

7.4.3 Nároky na trenéry a jejich další vzdělávání

Fotbalový klub

Požadavky na trenéry dělí v Ambassadors na dvě skupiny. První skupina jsou fotbalové dovednosti, kdy po trenérech chtějí, aby si prošli fotbalovou trenérskou licenci a byli schopni připravit a organizovat trénink. Druhá skupina požadavků a dle trenéra i ta stěžejní, je skupina hodnot a postojů. U svých trenérů chtějí, aby byli aktivními křesťany a aby svůj život žili tak, že si je děti mohou brát za příklad. „*Nechceme v klubu trenéry, kteří dělají například nějaké pochybné podnikání nebo podvádí svou manželku. Tito lidé by pak těžko vysvětlovali dětem, že se to nemá dělat. Tohle je pro nás nejdůležitější.*“ Zároveň se v tomto snaží být důslední a když se stane, že nemají dostatek trenérů, kteří splňují jejich požadavky, tak zkrátka danou věkovou kategorii neotevřou.

Materiály a metodiky, které by pomáhaly trenérům, nemají. Nicméně, u nových mladých trenérů praktikují to, že musí nejprve projít ročním formačním kurzem. Cílem tohoto kurzu je budoucí trenéry učit potřebné kompetence a dovednosti. Zároveň umožňuje budoucím trenérům uvědomit si, zda službu opravdu chtějí dělat.

Skaut

Ve skautském oddíle je postup, jak se stát vedoucím, komplexní proces. Téměř většina vedoucích, kteří vedou v různých oddílech, tak tento oddíl navštěvovali od mala. Nestává se tedy, že by přišel nějaká dospělý člověk mimo skauting a chtěl se stát vedoucím. Tím, že vedoucí vznikají z účastníků, tak prochází skautskou formací již od dětství. To usnadňuje učení různých skautských dovedností. Na druhou stranu, sám vedoucí říká, že nemají sepsané žádné konkrétní nároky, které by budoucí vedoucí měl mít a rozhodnutí o přijetí mezi vedoucí je výsledkem diskuze všech vedoucích. Po přijetí mezi vedoucí je potřeba splnit čekatelský zkoušku a případně další kurzy nabízené Junákem (organizace zajišťující celkový chod skautu v Česku).

Junák dále vydává i časopisy pro vedoucí, kdy pro každou věkovou kategorii, jsou odlišná témata. Cílem těchto časopisů je dozvědět se nové informace nebo inspirovat se od ostatních. Vedoucí dále doplňuje, že *„praxi to vypadá tak, že od nás z vedoucích to nikdo nečte.“*

Sokol

Dle trenérky je situace u nich oddíle spíše taková, že mají nouzi o trenéry a většina z nich jsou bývalí hráči Sokola. Tím pádem již ví, co od nich čekat a nemají žádné požadavky, co by měl trenér splňovat. Jediná vlastnost, kterou trenérka vyzdvihla, je loajalita vůči kolegům trenérům. Vzhledem k malému počtu trenérů v praxi přijímají v podstatě každého, kdo má zájem, a není potřeba být aktivním sokolem. Noví trenéři a trenérky následně podstoupí trenérskou licenci od házenkářského svazu, jelikož Sokol nabízí pouze všeobecné sportovní licence. Případné další materiály využívají především od svazu, nikoli od Sokola. To trenérka dále vysvětluje tím, že jsou čistě sportovní oddíl a nemají žádné kulturní nebo jiné vyžití.

7.5 Výsledky práce

V následující kapitole shrnu výsledky empirické části a porovnáám je s poznatky z teoretické části. Opět ponechám členění do tří okruhů, stejně jak tomu bylo v části věnující se interpretaci dat. Na závěr odpovím na výzkumnou otázku, kterou jsem si položil na úvod práce.

Hodnoty a cíle organizace

V této části bylo zřejmé, že respondenti sice nevěděli přesnou definici cílů a hodnot organizace, kde působí, ale byli schopni vlastními slovy vyjádřit směřování organizace. Výjimkou byl trenér z Ambassadors, který cíle znal, a také hodnoty byl schopný popsat přesně. To bylo nejspíš způsobeno tím, že u nich v klubu je důraz na jejich znalost i aplikaci do praxe. Opačný případ byl zase skautský vedoucí, podle kterého má jejich skautský oddíl vlastní cíle a dle obecných cílů program přímo nevytváří, ale mají je na paměti. Trenérka Sokola označovala jako nejdůležitější všestrannost sportovců a možnost sportovat všem. Ve srovnání s oficiálními stanovami opominula výchovný cíl Sokola, který vyzdvihoval již zakladatel Tyrš (Sak, 2012). Na druhou stranu příznávala, že na rozdíl od jiných sokolských oddílů jsou zaměřeni pouze na sport, a tudíž výchovný aspekt mírně upozadují. I přes toto sportovní zaměření jsou však pro ně jednotliví hráči velmi důležití, a je snaha o osobní rozvoj a osobní přístup ke každému z nich.

Využití sportu jako výchovného prostředku

Přestože mají za cíl vychovávat všechny tři organizace, tak z odpovědí od respondentů bylo patrné, že aktivně se o to snaží pouze Ambassadors a skaut. V oddílu Sokola bylo zřejmé, že cílem je spíše nabídnout možnost sportu všem. Každopádně i přesto zde nejruznější výchovné snahy jsou. Ať už návštěva různých českých měst a památek, jakožto prostředek pro výchovu k lásce k vlasti nebo přístup k fair play, kdy trenérka uváděla, že vždy, když se někdo zachová fair play, tak je za to pochválen. Ve skautu měli velmi dobře zvládnutou práci s emocemi a motivací dětí, jelikož se tomu přímo věnoval jeden vedoucí. Dále se ve skautu snaží vychovávat děti skrze hry k samostatnosti a zodpovědnosti. V Ambassadors se zase dobře snažili emoce ze sportu transformovat do běžného života, tak jak to bylo uváděno v teoretické části. Zajímavé bylo, že všechny tři organizace vnímali fair play pouze jako dodržování pravidel a respekt k soupeři a rozhodčím. Přestože definice nemluví o způsobu chování, ale o způsobu smýšlení o sportu, které zahrnuje mnohem více než dodržování pravidel.

Nároky na trenéry a jejich další vzdělávání

Nároky na trenéra a souhrn kompetencí a vlastností, které by měl mít, měli nejlépe zpracováni Ambassadors, kde bylo patrné, že mají jasno v tom, jaké trenéry chtějí mít.

Výhodou skautingu je, že díky své bohaté historii a početné členské základně má velmi dobře vypracovaný vzdělávací systém a nejrůznější metodiky a články nejen k výchově v různých směrech, a že tyto metodiky aktivně využívají. Na druhou stranu, dle respondenta například o skautský časopis není mezi vedoucími velký zájem. V Sokole vlivem nedostatku trenérů v podstatě odstranili jakékoliv nároky na trenéry, a co se týče dalšího vzdělávání trenérů, tak s centrálním Sokolem vůbec nespolupracují a čerpají pouze od házenkářského svazu. To je způsobeno tím, že centrální Sokol nenabízí vzdělání, které by zrovna tento oddíl potřeboval ke své činnosti.

Výzkumná otázka

Na výzkumnou otázku položenou na začátku práce odpovídám, že vybrané sportovní kluby a volnočasové organizace využívají výchovný potenciál. Toto mé tvrzení podkládám několika příklady, které vyšly z teoretické či empirické části.

Všichni respondenti si byli vědomi důležitosti trenérů. V jedné organizaci to byl dokonce nejdůležitější prvek jejich výchovného systému. Jelikož je to právě trenér, který může být příkladem a vzorem svým svěřencům, a může velmi ovlivňovat jejich názory a chování. Kromě této jedné organizace však neměli na trenéry žádné hodnotové a postojoyé požadavky.

S předešlým příkladem úzce souvisí celkové prostředí v oddílu či klubu. Výchova může být kladně naplňována pouze tehdy, když se k dětem přistupuje s respektem a úctou. Pro klub či oddíl jsou děti důležité v první řadě jako lidé, a ne jako sportovci, u kterých jde pouze o výkon. To bylo patrné ve všech organizacích.

Dalším příkladem může být využití příležitostí, které sportovní činnost přináší. Představme si například návštěvu centra města a předání informací o daném místě a kultuře, když je zde tým na zápase či soustředění. To může pomáhat k pochopení odlišných kultur a tradic. Dále je to výchova a vzdělání v oblasti lidského těla, kam spadá správná výživa a péče o vlastní tělo (regenerace).

Závěrem lze tedy potvrdit, že vybrané sportovní kluby a volnočasové organizace využívají výchovný potenciál sportu, a každá z těchto organizací využívá jiné způsoby, jak své svěřence vychovávat a působit na ně.

K tomuto tvrzení je potřeba doplnit, že závěry vytvořené z rozhovorů nelze brát jako objektivní fungování celé organizace, jelikož rozhovor byl vždy veden pouze se jedním trenérem z dané organizace. Tyto výsledky však umožňují nahlédnout do praxe jednotlivých oddílů.

8 Diskuze

Jako důležitou součást práce vnímám též kritické zhodnocení výzkumu ze strany výzkumníka a porovnání výsledků s jinými výzkumy.

Za dobré rozhodnutí, a tudíž i silnou stránku práce, považuji zvolení polostrukturovaného rozhovoru, který mi umožnil získání velkého množství informací, které byly zároveň vysoké kvality. Předpokládám, že pokud bych zvolil například poslání otázek skrze email, nedostal bych tak pestré a autentické odpovědi. Je potřeba zmínit i těžkosti při vedení rozhovoru. Je nezbytné být důsledný a snažit se od respondenta zjistit opravdu odpověď na konkrétní otázku. To mi dělalo problém, protože respondenti se občas mírně vzdělili od tématu, a já jsem nebyl vždy schopný je nasměrovat zpět.

Jako slabou stránku můžeme označit nižší počet respondentů a skutečnost, že všichni tři respondenti vykonávali svou trenérskou činnost v Praze. Bylo by velmi zajímavé zjistit, jak se liší výchova v různých oddílech Sokola či skautu po celém Česku. Jak již sami respondenti naznačovali, tak je tam možnost velké variability. Na druhou stranu, cílem práce nebylo porovnávat jednotlivé organizace mezi sebou, ale spíše nahlédnout do jejich fungování a zjistit, jak se vypadá jejich výchovná činnost v praxi.

Podívám-li se na svou práci zpětně, tak bych změnil jednu věc. Po skončení mé empirické části jsem narazil na bakalářskou práci Martiny Rabušicové (2008), která napsala práci na téma: Možnost preventivně-výchovné intervence ve sportovních volnočasových aktivitách. V empirické části zvolila shodně polostrukturované rozhovory, ale přidala k tomu i strukturované pozorování. Zpětně bych toto strukturované pozorování též zapojil, jelikož by mi umožnilo získat další cenné informace o tom, jak to opravdu vypadá v praxi na hřišti či v tělocvičně. Samozřejmě bych během krátkého pozorování nebyl schopen zjistit, jak například naplňují cíle a hodnoty organizace, ale mohlo by mi to pomoci vidět atmosféru během tréninku, která už sama o sobě vypovídá o směřování klubu či organizace.

Srovnání mých výsledků s výsledky práce Rabušicové (2008) je zajímavé, jelikož ve své práci pracovala s respondenty z nejrůznějších sportovních klubů a zájmových kroužků. Přesto však respondenti docházeli k podobnému závěru, že sport je pro trenéry, prostředek k prevenci sociálně patologických jevů (například šikana, násilí, drogová závislost, vandalismus, projevy rasismu atd.). Z jejího strukturovaného pozorování však

vyplývá, že přestože si trenéři uvědomují svoji možnost vychovávat děti, tak to v praxi nevyužívají.

Dalším zajímavým srovnáním je bakalářská práce Marcela Šarocho (2014) týkající se výchovného přístupu trenéra ke svěřencům v judu. Dochází mimo jiné k závěru, že trenéři juda mají velmi často problém s prací s emocemi a motivací i jejich svěřenců. Nejčastěji totiž používají autoritativní styl, který vede ke zhoršení vnitřní motivace. Tuto skutečnost jsem sice v mé práci neřešil, ale pokud bych zařadil pozorování, tak by to určitě bylo možné, a hodně by to vypovědělo o přístupu trenérů k dětem.

Po dokončení teoretické i empirické části jsem došel k závěru, že výchovný potenciál sportu vidím především ve skutečnosti, že ve sportu a sportovní skupině získává jedinec podobné zkušenosti, jako v běžném životě, ale v mnohem větším množství. Sportovci se například mnohem častěji ocitají v situaci, kdy prožívají silné emoce, a to jak pozitivní či negativní. Dále se dostávají do situací, kdy se ve zlomku vteřiny musí přiznat, zda porušili či neporušili pravidla. To všechno na ně klade velké nároky, ale zároveň je zde ukrytý velký potenciál pro jejich trenéry a vedoucí, kteří jim mohou v těchto, často vypjatých, situacích být na blízku a pomoci jim.

9 Závěr

Tato bakalářská práce byla zaměřena na sport jako výchovný prostředek. V teoretické části jsem čtenáře nejprve seznámil s výchovným působením sportu v minulosti. Dále jsem popsal výchovu, jaké by měla mít cíle a jakých prostředků může využívat. V následující kapitole jsem se věnoval oblastem formující osobnost. Zde jsem popisoval, jaký je výchovný potenciál sportu, a jak se dá nejlépe uplatnit. Závěrečná teoretická kapitola popisuje kompetence vychovatele z pohledu pedagoga či trenéra.

Cílem práce bylo zjistit, jak lze využívat sport jako výchovný prostředek. K odpovědi na tuto otázku mi pomohl rozbor literatury, metodik a webových stránek jednotlivých sportovních klubů a volnočasových organizací. Dále pak rozhovory s trenéry a vedoucími z těchto organizací. Na základě toho jsem došel následujícím závěrům.

Pro organizace, které mají za cíl vychovávat, je nezbytné mít kvalitně zpracované cíle a hodnoty, ke kterým má jejich výchova směřovat. To všechny vybrané organizace splňovaly, ale po rozhovorech s jednotlivými trenéry bylo zřejmé, že praxi nejsou všem trenérům tyto hodnoty a cíle známé a že k nim ne vždy svoji činnost směřují.

Konkrétní výchovná činnost organizací byla velmi pestrá. Pro klub Ambassadors bylo klíčové působení trenérů, na kterých stavěli svoji výchovnou činnost. Dle nich má být trenér vzorem a příkladem pro své svěřence. V oddíle Sokola se zase snaží vychovávat k lásce k vlasti tím způsobem, že svým svěřencům předávají něco o historii a kultuře měst, která navštěvují při venkovních zápasech.

Pouze pro klub Ambassadors bylo opravdu důležité, jaké hodnoty a postoje mají jejich trenéři. Oddíl skautů a Sokola, především kvůli nedostatku trenérů a vedoucích, své požadavky úplně minimalizovali. Každopádně je ve všech organizacích nezbytné po nástupu absolvovat kurzy či školení týkající se výchovy i jejich sportovní činnosti. Ve skautu se snaží skrze hry vychovávat k samostatnosti a vlastní zodpovědnosti.

Odpověď na výzkumnou otázku zní ano, vybrané sportovní kluby a volnočasové organizace využívají výchovný potenciál sportu, a každá z těchto organizací využívá jiné způsoby, jak své svěřence vychovávat a jak na ně působit.

10 Zdroje

Ambassadors FC Praha: O nás [online]. 2023 [cit. 2023-06-15] Dostupné z: <https://www.ambassadorspraha.cz/o-nas-2/>

Ambassadors: Historie [online]. 2023 [cit. 2023-06-15] Dostupné z: <https://www.ambassadors.cz/kdo-jsme/historie/>

Amnesty international: Qatar: "In the prime of their lives": Qatar's failure to investigate, remedy and prevent migrant workers' deaths [online]. c2021 [cit. 2023-03-04]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/documents/mde22/4614/2021/en/>

BEDNÁŘ, Miloš. Jan Amos Komenský a fenomén i symbol hry. *Česká kinantropologie*, [online]. 2020, 24 (1-2), strana 15-29 [cit. 2023-03-04]. Dostupné z: <http://www.jvsystem.net/app34/download/Ceska-Kinatropologie-2020-01-02.pdf#page=15>

BLAŽEJ, A. *Biochemie motivace při stavu flow* [online] c2019 [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: <http://becomebetter.cz/clanek.php?id=85>

BLAŽEJ, Adam. *Motivace dětí a mládeže ve sportu*. Brno: Masarykova univerzita, 2019, 147 stran. ISBN 978-80-210-9355-3.

BLÍŽKOVSKÝ, B. *Systémová pedagogika pro studium a tvůrčí praxi*. Ostrava: Amosium servis, 1992.

BREZINKA, Wolfgang. *Filozofické základy výchovy*. Praha: Zvon, 1996. 213 s. ISBN 80-7113-169-5.

BUZEK, Mario. *Trenér fotbalu "A" UEFA licence: 1.díl - obecné kapitoly*. Praha: Olympia, 2007, 320 stran. ISBN 978-80-7376-032-8.

CELÁ, Jarmila. *Kapitoly z teorie výchovy*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2006, 93 stran. ISBN 80-7318-504-0

COAKLEY, Jay J. *Sports in society: issues and controversies*. 11th edition. New York, NY: McGraw-Hill Education, 2015, xvii, 697 pages. ISBN 978-0-07-802252-4.

COUBERTIN, de, Pierre. *Pédagogie sportive*. Les Éditions G. Crès et Cie, [online]. Paris, 1922, 159 stran, [cit. 2023-02-13]. Dostupné online:

https://fr.wikisource.org/wiki/Livre:Pierre_de_Coubertin_-_P%C3%A9dagogie_Sportive,_1922.djvu

COUBERTIN, Pierre de. *Olympijské paměti*. Praha: Olympia, 1977, 195 stran.

CSÍKSZENTMIHÁLYI, Mihály. *Flow and the Foundations of Positive Psychology. The Collected Works of Mihaly Csikszentmihalyi*. Springer Dordrecht, 2014, 298 pages; ISBN 978-94-017-9087-1.

CSÍKSZENTMIHÁLYI, Mihály., HAUSEROVÁ, Eva. *O štěstí a smyslu života: můžeme ovládat své prožitky a ovlivňovat jejich kvalitu?*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, 399 stran. ISBN 80-7106-139-5.

Časopis Sokol: Metodické listy [online]. c2023 [cit. 2023-6-12]. Dostupné z: <https://casopis.sokol.eu/archiv-cisel>

ČERNÝ, Vojtěch. GROFOVÁ, Kateřina. *Děti a emoce: učíme děti vnímat, poznávat a pracovat se svými pocity*. Brno: Edika, 2013, 144 stran. ISBN 978-80-266-0361-0.

Česká televize sport: Žádné Rusko na následujících olympiádách či MS. CAS ale trest za doping [online]. c2020 [cit. 2023-03-04]. Dostupné z: <https://sport.ceskatelevize.cz/clanek/olympijske-hry/zadne-rusko-na-nasledujicich-olympiadach-ci-ms-cas-ale-trest-za-doping-zkratil/5fdb73cf3d136f1e23a46ed0>

Český olympijský výbor: *Základy výchovy k olympijským hodnotám*. Praha. 2020. Dostupné online: https://www.olympijskytym.cz/files/docs/Vzd%C4%9Bl%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD/Olympijsk%C3%A1%20v%C3%BDchova/1701_OVEP_Fundamentals_6a_MedRes_compressed.pdf

DOVALIL, Josef. *Olympismus*. Praha: Olympia, 2004, 219 stran. ISBN 80-7033-871-7.

DURRY, Jean. Le vrai Pierre de Coubertin, PRÉFACE de Juan-Antonio SAMARANCH Président du Comité International Olympique. [online]. Paris, 1977, 96 pages, [cit. 2023-02-13]. Dostupné online: <https://www.coubertin.org/wp-content/uploads/2019/06/Le%20vrai%20Coubertin-version%20francaise.pdf>

FERJENČÍK, Ján. BAKALÁŘ, Petr. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Praha: Portál, 2000, 255 stran. ISBN 80-7178-367-6.

GARGELA, František. *Dějiny tělesné výchovy: (podle přednášek z Encyklopedie tělesné výchovy)*. Brno: Spolek posluchačů tělocvičného kursu při Masarykově universitě, 1938, 100 stran.

GREXA, Ján. STRACHOVÁ, Milena. *Dějiny sportu: přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 235 stran. ISBN 978-80-210-5458-5.

HANOCH, Yaniv. VITOUCH, Oliver. *When less is more: Information, Emotional Arousal and the Ecological Reframing of the Yerkes-Dodson Law*. *Theory & Psychology* (2004). THEOR PSYCHOL. 14. 427-452. [cit. 2023-06-06] Dostupné online: https://www.researchgate.net/publication/247742090_When_less_is_more_Information_Emotional_Arousal_and_the_Ecological_Reframing_of_the_Yerkes-Dodson_Law

HÉBERT, Georges. HALA, Karel. *Sport proti tělesné výchově*. Brno: S.N, 1937, 61 s.

HIML, Antonín. Tělovýchova, součást života Socialistické společnosti. *Sociologický Časopis / Czech Sociological Review*, [online]. 1985, 21(3), 226–230. [cit. 2023-03-09] Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/41130030>

HODAŇ, Bohuslav. *Tělesná kultura - sociokulturní fenomén: východiska a vztahy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, 235 stran. ISBN 80-244-0201-7.

Hokejbal: Etický kodex [online]. c2023 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: https://www.hbcns.cz/files/editor/files/eticky_kodex_cms_hb.pdf

HOSKOVEC, Jiří., MACHAČ, Miloš., MACHAČOVÁ, Helena. *Emoce a výkonnost*. 2. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985, 288 stran.

HOŠEK, Václav. *Motivace sportovního tréninku*. Praha: Univerzita Karlova, 1986, 287 stran

JANSA, Petr. *Pedagogika sportu*. Vydání druhé. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, 226 stran. ISBN 978-80-246-3986-4.

JELÍNEK, Marian. *To nejlepší vniká bez motivace*. In: Youtube [online]. c2015 [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=8WFeAthg-p4&ab_channel=InspireView

- JŮVA, Vladimír. JŮVA, Vladimír. *Úvod do pedagogiky*. 4. dopl. vyd. Brno: Paido, 1999, 110 stran. ISBN 80-85931-78-8.
- KÖSSL, Jiří. ŠTUMBAUER, Jan., WAIC, Marek. KOLÁŘ, František. ŠTEKR, Vlastimil. *Kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, 172 stran. ISBN 978-80-246-3420-3.
- KRAUS, Blahoslav. POLÁČKOVÁ, Věra. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, 199 stran. ISBN 80-7315-004-2.
- Křesťan dnes: První křesťanský fotbalový klub v ČR [online]. 2023 [cit. 2023-06-15] Dostupné z: <https://www.krestandnes.cz/1-krestansky-fotbalovy-klub-v-cr/>
- LEUNES, Arnold. *Introducing Sport Psychology: A Practical Guide*. London, Icon Books Ltd. 2011, 2016 pages, ISBN 978-184831-257-9
- Liga lesní moudrosti* [online]. c2013 [cit. 2023-03-27]. Dostupné z: <https://www.ligalesnimoudrosti.cz/cs/uvod>
- LINHART, Jiří. VODÁKOVÁ, Alena. PETRUSEK, Miloslav. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996, 2 svazky. ISBN 80-7184-311-3.
- MACÁK, Ivan. HOŠEK, Václav. *Psychologie tělesné výchovy a sportu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, 222 stran.
- MAREŠ, Jiří. WALTEROVÁ, Eliška. PRŮCHA, Jan. *Pedagogický slovník*. 3., rozšířené a aktualizované vydání. Praha: Portál, 2001, 322 stran. ISBN 80-7178-579-2.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Evropská charta sportu [online]. 1992 [cit. 2023-03-04]. Rada Evropy. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/sport/evropska-charta-sportu>
- MIŠOŇ, Petr. FLEGL, Vladimír. *Mezinárodní dokumenty o lidských právech a humanitárních otázkách*. Praha: Melantrich, 1989, 92 s.
- MÜLLER, Norbert. BUISMAN, Albert. HAHN, Erwin. *Fair Play Pour Tous - Fair Play For All - Fair Play para todos - Fair Play für alle: Deklaration des CIFP*. München: Comité international pour le fair play, 1992, 63 pages. ISBN 3-88500-327-9.

Olympijská charta [online]. c2020 [cit. 2023-13-03]. Dostupné z: https://www.olympijskytym.cz/files/docs/O%20%C4%8COV/Olympijska%CC%81%20charta_17-7-2020.pdf

Online Etymology Dictionary: Sport [online]. c2022 [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://www.etymonline.com/word/sport>

Cambridge Dictionary: Sport [online]. c2022 [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/sport>

Orel: Historie Orla [online]. c2009 [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: https://www.orel.cz/?ukaz=2_sv_orlesky_odboj

PAŘÍZEK, Vlastimil. *Základy obecné pedagogiky*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 1996, 76 stran

PELIKÁN, Jiří. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava: Amosium servis, 1995, 234 stran. ISBN 80-85498-27-8

Pierre de Coubertin a olympijské hnutí: vědecká konference České olympijské akademie pořádaná dne 14. listopadu 2013. Praha: Český olympijský výbor, 2016, 117 stran. ISBN 978-80-88158-02-8.

POSPÍŠIL, Radek. *Úvod do pedagogiky: Cíle výchovy*. [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2009, [cit. 2023-06-06] Dostupné online: https://is.muni.cz/elportal/estud/pdf/ps09/uvod_ped/web/cile.html

Prague Tigers: Etický kodex [online]. c2023 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.praguetigers.cz/klub/eticky-kodex>

Pro Sokoly: Vzdělávání [online]. c2023 [cit. 2023-6-12]. Dostupné z: <https://prosokoly.sokol.eu/vzdelavani>

RABUŠICOVÁ, Martina. *Možnost preventivně-výchovné intervence ve sportovních volnočasových aktivitách: bakalářská práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, 2008. 54 stran. Vedoucí diplomové práce Tomáš Čech

Rámcovým vzdělávacím programem pro základní školy [online]. Praha, 2021. [cit. 2023-04-09] Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

RYAN, Richard M. DECI, Edward L. *Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions. Contemporary educational psychology* [online]. San Diego: Elsevier, 2000, 25(1), 54-67 [cit. 2023-03-08]. ISSN 0361-476X. Dostupné z: doi:10.1006/ceps.1999.1020

RYCHTECKÝ, Antonín. FIALOVÁ, Ludmila. *Vývoj didaktiky školní tělesné výchovy.* [online]. Praha: Karolinum, 2002, [cit. 2023-04-02] Dostupné z: https://ftvs.cuni.cz/FTVS-499-version1-kap1_str8_19.pdf

SAEED, Aaqib a kol. *Deep Physiological Arousal Detection in a Driving Simulator Using Wearable Sensors.* [online]. 2017. [cit. 2023-06-06] Dostupné online: https://www.researchgate.net/publication/320592240_Deep_Physiological_Arousal_Detection_in_a_Driving_Simulator_Using_Wearable_Sensors

SAK, Robert. *Miroslav Tyrš: sokol, myslitel, výtvarný kritik.* Praha: Vyšehrad, 2012, 327 stran. ISBN 978-80-7429-239-2.

Scouting: World Scouting [online]. c2022 [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://www.scouting.org/international/world-scouting/>

SEKOT, Aleš. *Socializace sportem – nezastupitelná součást výchovného procesu.* Referát prezentován na 11. konferenci ČAPV – Sociální a kulturní souvislosti výchovy a vzdělávání. [online]. 2003. [cit. 2023-02-18]. Dostupné z: https://www.ped.muni.cz/capv11/4sekce/4_capv_sekot.pdf

SEKOT, Aleš. *Rodiče a sport dětí: rodičovské výchovné styly jako motivační faktor sportování dětí a mládeže.* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2019, 123 stran. ISBN 978-80-210-9292-1. [cit. 2023-04-02] Dostupné online: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/view/1267/3655/1547-1/0%23preview>

Skaut: Program osobního růstu. [online]. 2022b [cit. 2023-06-20] Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/skautska-vychova/skautska-vychovna-metoda/2021-04/program-osobniho-rustu>

Skaut: Programová a metodická inspirace. [online]. 2021 [cit. 2023-06-06] Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/vedu-oddil/skautska-vychova/programova-a-metodicka-inspirace>

Skaut: Stanovy spolku Junák – český skaut, z. s., schválené XVI. valným sněmem v Praze dne 18. června 2022. [online]. 2022 [cit. 2023-06-06] Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/spisovna/stanovy-junaka-ceskeho-skauta/2014-03/predpis-stanovy>

Skauting. Liberec: Skauting, 1995, 284 stran. ISBN 80-85421-16-X.

Skauting: Archiv čísel. [online]. 2023 [cit. 2023-06-20] Dostupné z: <https://casopis.skauting.cz/archiv>

SKOPOVÁ, Marie. ZÍTKO, Miroslav a kol. *Základní gymnastika.* [online]. Karolinum, 2014, 200 stran. ISBN 978-80-246-2637-6. [cit. 2023-02-11]. Dostupné online: <https://docplayer.cz/23908031-Marie-skopova-miroslav-zitko-a-kolektiv.html>

SLEPIČKA, Pavel. HOŠEK, Václav. HÁTLOVÁ, Běla. *Psychologie sportu.* 2. vydání. Praha: Karolinum, 2009, 240 s. ISBN 978-80-246-1602-5.

Sokol: Historie Sokola [online]. c2022 [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://www.sokol.eu/historie-sokola-pamatky>

Sokol: Sokol, poslání, symbolika [online]. c2023 [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: <https://www.sokol.eu/sokol-poslani-symbolika>

Sokol: Stanovy ČOS [online]. c2021 [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://www.sokol.eu/assets/download/stanovy-cos-ucinne-od-26-6-2021-web.pdf>

SPIPKOVÁ, Vladimíra. *Proměny primární školy a vzdělávání učitelů v historicko-srovnávací perspektivě.* Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1997, 121 s. ISBN 80-86039-41-2.

STRACHOVÁ, Milena. SEKOT, Aleš. Olympic Versus Sokol Movement. *Studia sportiva* [online]. 2023, 16(2), 195-203 [cit. 2023-06-19]. ISSN 1802-7679. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/StS2022-2-20>

SVOBODA, A. *Socializace sportem (přůvodce studiem)* Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné kultury [online]. c2017 [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: https://www.pdf.upol.cz/fileadmin/userdata/PdF/VaV/2017/odborne_seminare/FTK_Socializace_sportem.pdf

ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar. *Pedagogika. 2.*, aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2019, 368 stran. ISBN 978-80-247-5511-3.

ŠAROCH, Marcel. *Výchovný přístup trenéra ke svěřencům v judu: bakalářská práce*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta tělovýchovy a sportu, 2014. 50 stran. Vedoucí diplomové práce Radim Pavelka

ŠPLÍCHAL, Karel. *Tělovýchovné organizace v protifašistickém hnutí a odboji*. Praha: Olympia, 1981, 81 stran.

ŠPRINGL, J. Protektorátní vzor mladého člověka. Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě (1942-1945). *Soudobé dějiny*, [online]. 2004, 11(1-2), 154-177 [cit. 2023-03-04]. Dostupné z: <https://sd.usd.cas.cz/pdfs/sod/2004/01/07.pdf>

ŠPRYNAR, Zdeněk. *Dějiny tělesné výchovy*. Praha: Institut tělesné výchovy a sportu, 1954, 53 stran.

ŠTEKR, Vlastimil. *Historie školní tělesné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999, 29 stran. ISBN 80-7067-966-2.

ŠVEC, Vlastimil. *Pedagogická příprava budoucích učitelů: problémy a inspirace*. Brno: Paido, 1999, 163 stran. ISBN 80-85931-70-2.

TEIGEN, Karl. Yerkes-Dodson: A Law for all Seasons. *Theory & Psychology*, [online]. 1994, 4. 525-547. [cit. 2023-06-06]. Dostupné online: https://www.researchgate.net/publication/247743193_Yerkes-Dodson_A_Law_for_all_Seasons

TOD, David. THATCHER, Joanne. RAHMAN, Rachel. HARTLOVÁ, Helena. *Psychologie sportu*. Praha: Grada, 2012, 194 stran. ISBN 978-80-247-3923-6.

VALÍŠOVÁ, Alena. KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele. 2.*, rozšířené a aktualizované vydání. Praha: Grada, 2011, 456 stran. ISBN 978-80-247-3357-9.

VÁLKOVÁ, Hana. *Emoce a motivace v pohybových aktivitách a sportu*. E-learningová podpora mezioborové integrace výuky tématu vědomí na UP Olomouc [online]. 1.11.2013 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <http://pfyziolmysl.upol.cz/?p=6391>

VALLERAND, J Robert. THILL, Edgar. *Introduction à la psychologie de la motivation (Introduction to the psychology of motivation)*. Canada: Éditions Études Vivantes, 1993. 674 pages.

VLČKOVÁ, K. *Edukační cíle: pracovní materiál k výuce*. [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2006, [cit. 2023-06-06] Dostupné online: https://is.muni.cz/do/1499/el/estud/lf/ps05/mpmp071/edukacni_cile.pdf

WEIGNER, Karel. *Skauting v rámci tělesné výchovy*. Praha: Springer, 1919, 16 stran.

Přílohy

Příloha č.1 – Informovaný souhlas

Informovaný souhlas

Vážený pane, vážená paní, v souladu s etickými zásadami realizace výzkumu Vás žádám o souhlas s účastí v projektu v rámci mé bakalářské práce.

Název práce: Sport jako výchovný prostředek

Autor práce: Daniel Blažek

Název pracoviště: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy, Katedra společenskovedního základu v kinantropologii

Vedoucí práce: PhDr. Radka Peřinová, Ph.D.

Popis výzkumu: Cílem tohoto výzkumu je skrze strukturované rozhovory zjistit, jak lze v praxi využívat sport jako výchovný prostředek. Respondentů se budu dotazovat na hodnoty jejich organizace a budu se zajímat o to, jak je naplňují v praxi. Dále se budu dotazovat na práci s emocemi u jejich svěřenců a na kompetence, které by měl mít trenér/vedoucí v jejich organizaci/týmu. Na základě jejich odpovědí, které si budu zapisovat, porovnáám teoretická východiska organizací, ve kterých se angažují a jejich převedením do praxe.

Prohlášení:

Prohlašuji a svým níže uvedeným vlastnoručním podpisem potvrzuji, že dobrovolně souhlasím s účastí ve výše uvedeném výzkumu a že jsem měl/a možnost si řádně a v dostatečném čase zvážit všechny relevantní informace o výzkumu, zeptat se na vše podstatné týkající se účasti ve výzkumu a že jsem dostal/a jasné a srozumitelné odpovědi na své dotazy. Souhlasím s tím, že všechny získané údaje budou anonymně zpracovány a využity pouze pro účely této bakalářské práce. Byl/a jsem poučen/a o právu odmítnout účast ve výzkumném projektu nebo svůj souhlas kdykoli odvolat.

S výsledky výzkumu se můžete seznámit na emailové adrese:
daniel.blazek42@gmail.com

Jméno a příjmení:

V Praze, dne.....

Podpis: